Veteranen in strijd

Nationalisme, in- en uitsluiting en symboliek in onderhandeling in Buenos Aires, Argentinië

Door Arvid van Dam

Veteranen in strijd

Nationalisme, in- en uitsluiting en symboliek in onderhandeling in Buenos Aires, Argentinië

Veteranos en lucha: El nacionalismo, la inclusión y la exclusión y el simbolismo en negociaciones en Buenos Aires, Argentina. Con resumen en Español

Arvid van Dam
3346315
a.vandam@students.uu.nl
Begeleid door Nienke Muurling
2012

Bueno es ir a la lucha con determinación
Abrazar la vida y vivir con pasión
Perder con clase y vencer con osadía
Porque el mundo pertenece a quien se atreve
Y la vida es mucho para ser insignificante

Goed is de strijd met zekerheid aan te gaan
Het leven omhelzen en leven met passie
Verliezen met klasse en winnen met moed
Omdat de wereld behoort tot wie durft
En het leven veel is om onbelangrijk te zijn.

No me olvides compatriota
Como vos, soy Argentino
Tu indeferencia me duele
Mas que el acero enemigo

Vergeet mij niet landgenoot
Zoals jij, ben ik Argentijn
Jouw onverschilligheid pijnigt mij
Meer dan het vijandig staal

– Poëzie uit Campamento TOAS Plaza de Mayo

Inhoud

Kaarten ix

1. Argentinië en Islas Malvinas ix

2. Plaza de Mayo x

Voorwoord xi

Introductie 1

1. Nationalisme en sociale in- en uitsluiting 7

De natie als gelimiteerd construct 8

Symbolen en betekenisgeving 9

Sociale insluiting en uitsluiting 11

Identiteit en performance 12

2. Mobilisaties, onderdrukking, oorlog en herstel 15

Tabel 1: Officiële erkenning naar militaire rang en locatie in de oorlog 18

3. Ervaringen van miskenning en miskenning van ervaringen 19

Ervaringen van miskenning 20

Miskenning van ervaringen 23

4. Symboliek en protest op de Plaza de Mayo 29

Interactie op de Plaza de Mayo 30

De organisatie van Campamento TOAS Plaza de Mayo 34

5. Symboliek en performances van veteraan en natie 39

Insluiting in veteraanschap 39

Insluiting in de natie 43

Conclusie 49

Bibliografie 53

Bijlage 1: Foto's en scans 55

Campamento TOAS Plaza de Mayo 55

Spandoeken en flyers 58

Protestmars 7 maart 2012 60

Bijlage 2: Resumen en Español 63

Kaarten

1. Argentinië en Islas Malvinas

Kaart 1 | Argentinië en de Islas Malvinas/Falkland Islands. Ten zuiden van Parallel 42° zijn de basissen langs de (Patagonische) kust aangegeven waar niet-erkende veteranen gelegerd waren. Kaart gebaseerd op © Google Maps.

2. Plaza de Mayo

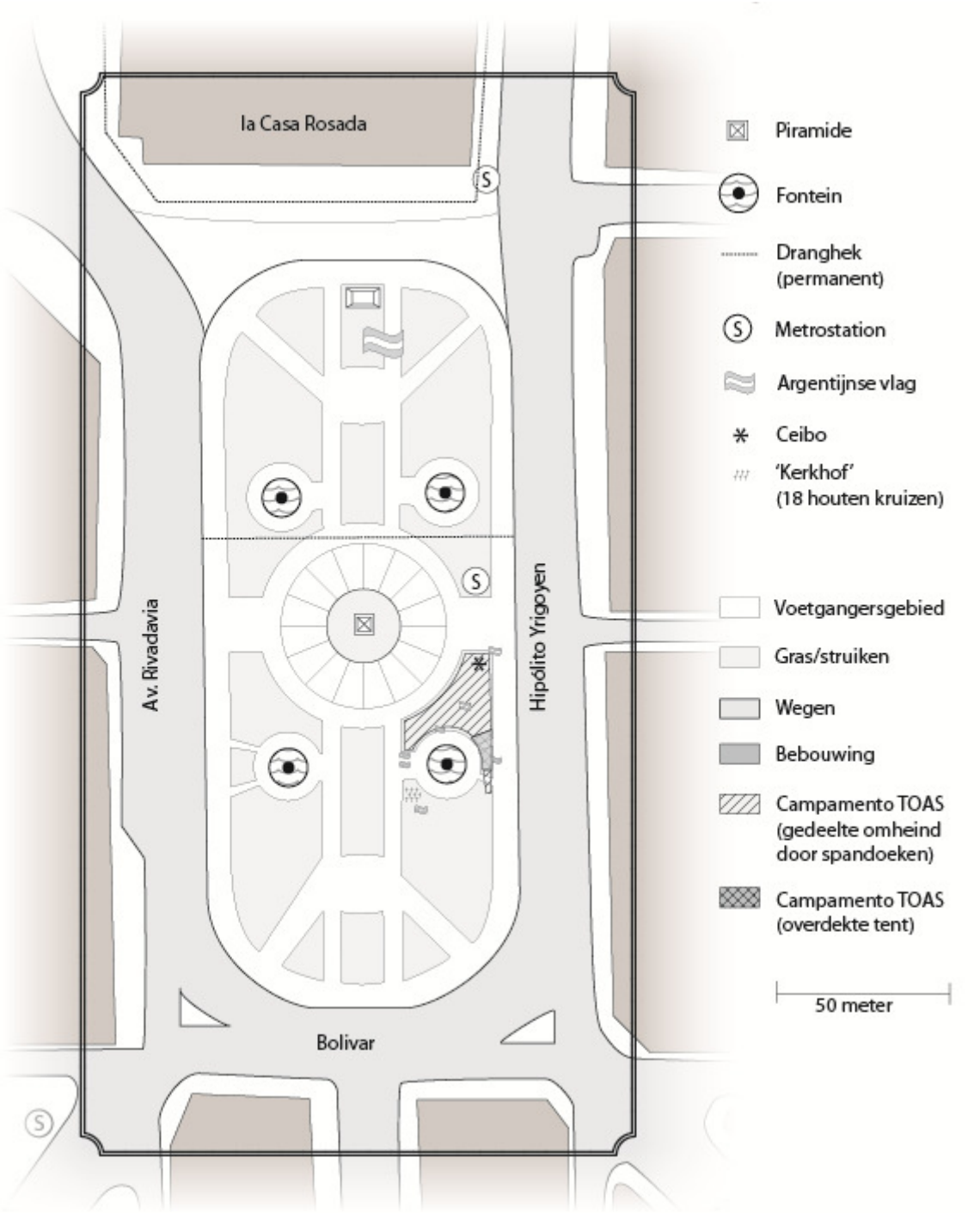

Kaart 2 | Plaza de Mayo, Buenos Aires met daarop aangegeven 'Campamento TOAS Plaza de Mayo' en andere herkenningspunten. Kaart gebaseerd op ©Google Maps.

Voorwoord

Op 2 februari 2012 vertrokken we, mijn vriendin en ik, uit Nederland, waar een aanhoudende economische crisis de media domineerde, vlak voor een periode van hevige sneeuwval het (vlieg)verkeer volledig zou ontregelen. De volgende ochtend landde het vliegtuig in de nazomer van Buenos Aires, Argentinië. Mistig van de vlucht en het tijdsverschil keek ik vanuit de bus naar de voorbijtrekkende zonovergoten wirwar van appartementenflats en vervallen koloniale architectuur. Een compositie van hoog en laag, oud en nieuw, waar net zo min een patroon in leek te vinden als in de chaos van het verkeer dat er tussendoor raasde.

Diezelfde dag arriveerde Prince William op de Malvinas/Falkland Eilanden voor een dienstronde in de Britse Royal Air Force. In Argentinië schoot velen de keuze om de prins, die daar Guillermo genoemd werd, vlak voor de dertigste verjaardag van de Malvinas/Falklandoorlog naar de eilanden te sturen in het verkeerde keelgat. Deze al dan niet opzettelijke provocatie werd door Timmerman, de Argentijnse minister van buitenlandse zaken beantwoord met een officiële klacht bij de VN. Het was een toevalligheid dat de dertigste verjaardag tijdens mijn onderzoek zou vallen, maar wel een zeer interessante bijkomstigheid. De opwinding over 'mijn' onderwerp die ik geobserveerd heb in de media, de politiek en op straat voorzag de vraagstukken waarmee ik het veld in ging van een rijke sociale context.

Veel mensen in het veld bleken begaan met het thema Malvinas en sommige ook met de problematiek van veteraanschap. De volgende mensen in het bijzonder wil ik bedanken voor hun bijdrage aan dit onderzoek. Ten eerste gaat mijn dank uit naar de veteranen van het kampement, van wie ik hier geen namen zal noemen zodat ik niemand zal vergeten. Sommigen heb ik wellicht maar één keer gezien en met lang niet alle veteranen heb ik uitgebreide gesprekken gevoerd, maar allemaal hebben zij mij welkom geheten en hun best gedaan om mij thuis te laten voelen in het kampement. De gastvrijheid van deze mannen is bepalend geweest voor dit onderzoek, heeft mij geraakt en zal ik niet vergeten. Voor haar interesse in mijn onderzoek bedank ik ook Elsa, journaliste en naar eigen zeggen *madrina* (peettante) van het kampement. Daarnaast dank ik de erkende veteranen van 'AVEGUEMA' en 'CivilesVG' en de medewerkers van telefonische hulplijnen voor veteranen, die mij geduldig en enthousiast te woord hebben gestaan. Ook Jorge Battaglino dank ik voor zijn tijd en inzichten. Lorena Sinso, die als mijn Spaans docente veel inzicht verschafte in de lokale sociale en politieke context, heeft een cruciale rol gespeeld in het interpreteren van interviews en andere data. Bert Dekker wil ik bedanken voor zijn hulpvaardigheid bij de opstelling van de samenvatting in het Spaans die zeer waardevol is geweest.

Tijdens de voorbereiding, het veldwerk, en het schrijven van de scriptie, heeft de begeleiding van Nienke Muurling mij veel geholpen. Haar geduldigheid, oprechtheid en vooral betrokkenheid bij het hele proces heb ik zeer op prijs gesteld en ben ik haar zeer dankbaar voor. Gielt Algra en Michaela Schok van het Nederlandse Veteraneninstituut wil ik bedanken voor hun tijd en inzichten in het prille begin van voorbereidingen voor dit onderzoek.

Mijn ouders, die het onderzoek financieel mogelijk hebben gemaakt, en broers dank ik voor hun interesse die ik ervaren heb als emotionele steun. Tot slot ben ik Natashe, mijn vriendin, zeer dankbaar. De momenten waarop wij discussieerden over mijn onderzoek –en over dat van haar– hebben mij veel geholpen in de theoretische en analytische vormgeving van het geheel. Haar aanwezigheid in het veld en tijdens het schrijven, een combinatie van emotionele steun, afleiding, gezelligheid en een kritische antropologische blik, was een houvast en heeft het soms moeilijke onderzoek tot een leuke inspirerende tijd gemaakt.

Al deze mensen hebben ertoe bijgedragen dat ik als antropoloog werkelijk het gevoel heb dat ik meer heb kunnen leren van, zoals Robert Bellah (in Rabinow [1977] 2007: xxxii) het verwoordt, ‘wat het is om mens te zijn’. Net zo als in die eerste indrukken van de stad, leek ook de sociale context waarin ik terecht kwam een wirwar van gebeurtenissen en handelingen die elkaar zonder enige richting of structuur doorkruisten en overlapten. Door met hulp van de bovengenoemde mensen op zoek te gaan naar de motivaties en interpretaties die de mensen die ik sprak hadden van deze ogenschijnlijke warboel, en met de tijd waarin ik me leerde te bewegen in het stratenpatroon van Buenos Aires, ben ik langzaam gaan inzien hoe de mensen, van wie sommigen terugkomen in deze thesis, hun weg kiezen in de chaos van het verkeer en in de chaos van (symbolische) communicatie.

Introductie

Als ik uit de metro stap zie ik aan de andere kant van het plein al groot de spandoeken en vlaggen van het kampement hangen. Ik loop om de ronde fontein heen waarlangs het is opgebouwd. 'Hola' zeg ik tegen de man die bij de ingang staat, later zal ik er achter komen dat dit Charly is. Hij kijkt mijn kant op maar door zijn zwarte zonnebril zie ik zijn ogen niet. 'Hola' mompelt hij, en hij gaat verder met zijn gesprek met de mannen in de tent. Aan een tafeltje zitten vier mannen een kaartspel te spelen. Op een deken ligt een hond te slapen. Achterin de tent herken ik Tulio. Hij kijkt mijn kant op en ik beeld met mijn hand een telefoon uit. Hij glimlacht, gelukkig snapt hij het: ik ben degene die hem gebeld heeft. Hij komt naar me toe, we groeten elkaar met een kus op de rechter wang. 'Bienvenido' zegt hij hartelijk.

De mannen die zich in het kampement verzameld hebben waren precies dertig jaar geleden in 1982, als dienstplichtige soldaten betrokken bij het gewapend conflict tussen Argentinië en het Verenigd Koninkrijk om de Islas Malvinas[1] in de Zuid Atlantische Oceaan. Ze waren destijds 18, 19 jaar oud en werden door de militaire junta naar het ijzige zuiden van Argentinië gestuurd om 'hun land te verdedigen'. Ze waren gelegerd aan de Patagonische kust en waren verantwoordelijk voor de verdediging van basissen van de luchtmacht en havens van de marine, ze waren degenen die de bommen onder de vliegtuigen hingen die later tegen de Britse vloot gebruikt zouden worden, degenen die `s nachts de wacht hielden, die manschappen en materieel moesten vervoeren en die Engelse radioboodschappen moesten onderscheppen.

Na de oorlog die door Argentinië verloren werd, vond deze groep ex-soldaten zich uitgesloten van veteraanschap. De soldaten, officieren, subofficieren en burgers die tijdens de oorlog op de eilanden, op zee of in de lucht participeerden worden officieel erkend als veteraan omdat zij binnen het conflictgebied 'TOAS' (Teatro de Operaciones Atlantico Sur)[2] opereerden. De soldaten die de orders van het TOAS ontvingen maar op het vasteland gelegerd waren worden nog altijd niet erkend als

[1] In het westen beter bekend als de Falkland Eilanden. Gezien de context, locatie en populatie van dit onderzoek gebruik ik de emic term Malvinas. Op het spel stond ook de soevereiniteit over de Georgië Eilanden en de Zuid-Sandwich Eilanden. Zie voor een verdere discussie over de Malvinas hoofdstuk 2.

[2] TOAS staat voor het afgebakende conflictgebied en de orders die daarbinnen zijn gegeven. Zie ook hoofdstuk 2, kaart 1 en Tabel 1.

veteraan, terwijl de officieren die in de zelfde positie zaten wel erkend zijn. Ik richt mij in dit onderzoek op deze dienstplichtigen die vanaf het vasteland actief bij het conflict betrokken waren. Zij protesteren tegen hun uitsluiting en eisen officiële erkenning van de staat.

Om hun protest te versterken hebben zij in 2008 een kampement opgebouwd, bestaande uit een tent omringd door spandoeken, informatieborden en vlaggen. Het is geplaatst in het centrum van de Argentijnse samenleving, op het emblematische Plaza de Mayo van Buenos Aires, op een steenworp afstand van het regeringspaleis. Op de dag dat het kampement werd opgezet, 22 februari 2008 hebben de veteranen ook een Ceibo[3] geplant. De boomsoort met haar rode bloesem is een officieel symbool van de Argentijnse natie. Inmiddels is de boom volwassen, en ook het kampement is enorm gegroeid. De metershoge spandoeken zijn niet te missen, net zo min als de overdaad aan Argentijnse vlaggen die rond het kampement hangen. Toch bevinden zij zich al vier jaar op het plein en worden zij dertig jaar na de oorlog nog altijd niet erkend. De Ceibo is geplant binnen de omheining van spandoeken van het kampement[4] en is daardoor niet zichtbaar voor voorbijgangers. Net zoals de meeste mensen niet van het bestaan van deze boom afweten en er voorbij lopen zonder haar te zien, weten veel Argentijnen ook niet van het bestaan van het kampement of lopen zij er langs zonder er aandacht aan te besteden. Het kampement is een plek van tegenstellingen. Zo worden de veteranen niet officieel erkend terwijl hun gelijken en officieren wel erkend worden, ervaren zij het als hoopgevend terwijl het gebrek aan vorderingen hen demotiveert, staan zij in het centrum van de samenleving te protesteren zonder er aandacht aan hen besteedt wordt, en gebruiken zij dezelfde symbolen als de natie die hen uitsluit. In deze studie zal ik deze tegenstellingen verkennen, uiteenzetten en proberen te duiden.

Hoewel ik het wel zal behandelen, ligt de focus van dit onderzoek niet op de oorzaken van deze vorm van sociale uitsluiting. Wat mij meer interesseert is hoe deze mensen hun uitsluiting van veteraanschap ervaren en waarom erkenning zo belangrijk voor hen is dat ze zich ertoe zetten nu al vier jaar op een plein te leven. Daarbij is het gebruik van nationale en militaire symbolen zeer interessant, want waarom gebruiken zij de symbolen van de natie(-staat) die hen uitsluit? Wat gebeurt er in deze situatie waarin een groep mannen zowel in- als uitgesloten wordt van de natie? Het is niet dat zij geen Argentijnen meer zijn maar tegelijkertijd claimen zij een positie in de natie die hen niet toegekend wordt. Dit onderzoek zal zich dan ook richten op de spanning die ontstaat in de marges van de natie, daar waar mensen door de natie, en door de staat die functioneert in naam van

[3] Wordt ook wel geschreven als 'Seibo'.
[4] Zie Kaart 2 en Bijlage 1 voor een meer visuele weergave van het kampement.

de natie, zowel omhelsd als verdreven worden, waar mensen zich tegelijkertijd binnen en buiten de natie bevinden.

Het spanningsveld tussen insluiting en uitsluiting door nationalisme is al door veel auteurs[5] beschreven, met name in *culture studies* en *postcolonial studies*. Echter, vaak zijn studies naar de spanningen die ontstaan rondom de grenzen van de natie gericht op migratie. Hoewel deze studies rijke inzichten bieden en ik ook deels zal voortborduren op theorievorming uit migratiestudies, is migratie niet het onderwerp van dit onderzoek. In plaats daarvan zal ik me richten op de sociale uitsluiting die ervaren wordt door deze groep Argentijnse ex-soldaten die strijden voor officiële erkenning als veteraan. Daarbij staat de vraag hoe en waarom de veteranen in het kampement op de Plaza de Mayo van Buenos Aires nationalistische symbolen inzetten in hun claim op veteraanschap centraal. Oftewel, de focus van deze studie ligt op de rol die symbolen spelen in de pogingen van deze veteranen om hun positie in de natie te veranderen.

Ik zal beargumenteren dat een groot deel van de schijnbare tegenstrijdigheid tussen enerzijds de uitsluiting uit de natie en anderzijds de inzet van nationale symbolen, niet zozeer voortkomt uit de problematiek van de natie-staat, maar te is verklaren door goed te kijken naar de tweedeling van het concept nationalisme zelf, zoals die door Homi Bhabha (1990) naar voren wordt gebracht: aan de ene kant wordt de natie ingebeeld als een gefixeerde en oorspronkelijke essentie, terwijl de natie aan de andere kant sociaal geconstrueerd wordt en elke vorm van vaste oorsprong ontbreekt. Het is in deze tegenstelling, dat de situatie van de veteranen bekeken moet worden, omdat de in- en uitsluiting die zij ervaren alles te maken heeft met de in- en uitsluitingmechanismen van nationalistische discoursen en de manier waarop nationalistische representaties gevormd worden in processen van betekenisgeving aan symbolen.

In het bijzonder zal ik aandacht besteden aan de betekenis van en de rol die de Plaza de Mayo als publieke ruimte, geleefde plaats en symbool speelt in het protest van de veteranen, en aan het veld van betekenis van de blauw–wit–blauwe Argentijnse vlag. Door goed te kijken naar ten eerste de ervaringen van insluiting en uitsluiting van de veteranen en ten tweede de betekenissen die zij zelf aan de (nationale) symbolen die zij inzetten toekennen, zal ik deze ambivalente situatie uiteenrafelen en beargumenteren dat de breedte van het veld van betekenis van de gebruikte symbolen voor de veteranen de ruimte geeft om die symbolen in te zetten in hun eigen protest maar dat het ook de symbolen zijn die zij moeten gebruiken om te confirmeren aan de identiteit die zij claimen.

[5] Bijvoorbeeld Butler en Spivak (2007); Bhabha (1990); Ponzanesi and Merolla (2005); Rudolf (2009) en anderen.

Het empirisch onderzoek in Buenos Aires, Argentinië heeft plaatsgevonden van februari, maart en april 2012. In deze periode heb ik diepte-interviews en informele gesprekken gevoerd en deze verbale dataverzameling aangevuld met participerend observeren in het kampement op de Plaza de Mayo. Door bovendien aanwezig te zijn bij bijzondere gebeurtenissen zoals protestmarsen heb ik zowel de alledaagse interacties tussen veteranen waargenomen als de meer expliciete en collectieve uitingen van hun claim. Ik ben in het kampement geweest in de maanden rond de dertigste verjaardag van de oorlog op 2 april, op het moment dat vanuit de regering de claim op de Malvinas opnieuw geuit werd en dat er wereldwijd veel aandacht voor het thema was. Dit heeft mijn beeld van het protest en de positie ervan in de samenleving wellicht beïnvloed. "Ineens heeft iedereen aandacht voor Malvinas" legde Charly me uit, "maar na 2 april zijn ze allemaal weer weg"[6].

De complexe interculturele communicatie[7] die tijdens het veldwerk heeft plaatsgevonden tussen mij en de veteranen heb ik via een proces van interpretatie en vertaling tot deze tekst gereduceerd. Zoals Young (2003) stelt, is vertaling altijd verwikkeld in machtsrelaties en vormen van dominantie, want "someone is translating something or someone. Something or someone is being translated, transformed from a subject into an object" (2003: 140). Bovendien is het thema van het onderzoek verbonden aan specifieke en vaak traumatische ervaringen en emoties van de mannen die ik heb geïnterviewd, die ik zo goed mogelijk heb geprobeerd te duiden. Charly, één van de veteranen in het kampement, stelde eens: "ze luisteren naar je maar gaan niet begrijpen wat je vanbinnen hebt"[8]. Ik heb inderdaad geluisterd naar de verhalen die de veteranen mij vertelden en ik heb deelgenomen aan het dagelijks leven in het kampement, maar dat betekent niet dat ik 'wat zij van binnen hebben' heb kunnen of willen ervaren. Deze tekst moet dan ook gelezen worden als een weergave van mijn interpretaties van de gesprekken, gebeurtenissen en handelingen uit het veld. Door ook mensen in andere sociale posities te spreken zoals erkende veteranen en wetenschappers en door onderwerpen herhaaldelijk te bespreken hoop ik binnen de grenzen van wat mogelijk is een zo compleet en sensitief mogelijk beeld te schetsen van het protest in deze Argentijnse context.

Om zo veel mogelijk bij de originele teksten te blijven en de waarde daarvan te respecteren, heb ik er voor gekozen Engelstalige citaten uit literatuur niet te vertalen en Spaanstalige citaten uit gesprekken en interviews in voetnoten bij de tekst te voegen. Ook termen die geen eenduidige

[6] Charly, Veldnotitie, 19 maart 2012

[7] De antropoloog staat voor de ingewikkelde taak om het beeld dat mensen van hun eigen leven hebben zowel van binnen als van buiten te bekijken, waarbij taal- en cultuurverschillen de ervaringen van zowel de informant als de onderzoeker domineren. Zoals Rabinow stelt, is er geen gemakkelijke manier van vertaling van één set van ervaringen naar de andere. Vertaling is daarom volgens hem een van de "central arts and crucial tasks of fieldwork".

[8] "te escuchan pero no llegan a entender lo que vos tenés adentro."

vertaling hebben in het Nederlands zijn niet vertaald. Tenzij anders vermeld zijn alle vertalingen van de hand van de auteur.

Één van de redenen dat de veteranen protesteren op de Plaza de Mayo is, zoals ik in hoofdstuk drie zal bespreken, omdat zij uit de anonimiteit willen stappen. Hierom heb ik er met toestemming van de informanten voor gekozen om hun namen voor deze tekst niet aan te passen, maar de naam waarmee ze zich aan mij hebben voorgesteld te gebruiken. Ook de personen op de foto's zijn veteranen in het kampement op de Plaza de Mayo. Zij representeren echter niet per se de stemmen die in de hoofdstukken naar voren komen. Daarnaast heb ik er bewust voor gekozen naar hen te verwijzen als 'veteranen', ongeacht de onenigheid in Argentinië over deze titel. In hun zelfbeeld zijn zij veteraan en als veteranen gedragen zij zich, maar doorslaggevend voor mij is dat ik hen als veteranen heb leren kennen en dat zij mij als veteranen te woord hebben gestaan. Door de titel 'veteraan' te verkiezen boven de titel 'niet-erkend veteraan' raak ik aan de activistische antropologie. Ik sta, na veel tijd met de veteranen doorgebracht te hebben en met de daardoor wellicht wat eenzijdige beeld[9] dat ik van de situatie heb volledig achter hun claim op veteraanschap. Ik bouw dan ook op een feministische epistemologie die gericht is op onderzoek naar, en emancipatie van onderdrukte groepen en die daarom naar mijn idee bijzonder geschikt is voor dit onderzoek. Door de ervaringen van de onderdrukte groep centraal te zetten kan een "accurate and authentic understanding" bereikt worden van wat het is om, in dit geval, als veteraan niet erkend te worden (Brooks 2007). Toch heb ik geprobeerd mijn eigen visie op de problematiek niet al te sterk door te laten werken in de tekst. Het doel van deze tekst is niet het uitdragen of verspreiden van de claim van de veteranen, maar inzicht verkrijgen in de betekenis van symbolen in dit protest in relatie tot nationale insluiting en uitsluiting.

In hoofdstuk één bespreek ik de belangrijkste theoretische debatten waar dit onderzoek geplaatst wordt, namelijk op de intersectie van theorieën over nationalisme en sociale insluiting en uitsluiting. Hierin staat de performance van de subjecten van deze processen centraal en zal ik kijken naar de betekenis van en betekenisgeving aan (nationale) symbolen. Hoofdstuk twee bespreekt de Argentijnse sociaalhistorische context waarbinnen het protest van de veteranen begrepen dient te worden, met name de Argentijnse protestcultuur en de geschiedenis van de laatste militaire dictatuur in relatie met de Malvinas oorlog, om uit te komen bij een blik op de huidige politieke situatie en een korte analyse van de positie van verschillende veteranengroepen in de naoorlogse

[9] Hoewel ik ook interviews gehouden heb met erkende veteranen en 'neutrale' partijen zoals hulpcentra en wetenschappers.

Argentijnse samenleving. Hoofdstuk drie behandelt vervolgens de persoonlijke ervaringen en verhalen van de veteranen in het kampement om te verhelderen welke invloed insluiting en uitsluiting hebben op hun leven en wat de erkenning die zij zoeken precies voor hen betekent. Daarbij moeten de verhalen niet begrepen worden als representatief voor de groep maar als individuele ervaringen die in hun bijzonderheid laten zien hoe insluiting en uitsluiting vorm kunnen krijgen in het dagelijks leven.

hoofdstuk vier zal vervolgens ingaan op de doelen, activiteiten en strategieën van het collectieve protest op de Plaza de Mayo maar vooral de symboliek die hierbij ingezet wordt en hieraan wordt toegekend. Ook zal ik aandacht besteden aan onderliggende motieven en gemoedstoestanden als hoop, sleur en solidariteit. Hoofdstuk vijf gaat vervolgens in op de betekenis van dit protest op het niveau van betekenisgeving aan symbolen en de constructie van de natie. Hier zal ik door in te gaan op culturele kennis en het schrijven van geschiedenis, beargumenteren hoe de performance van deze veteranen en de daarbij gebruikte symbolen een verklaring kan vormen voor de tegenstrijdigheid van deze situatie. In de conclusie zal ik daarna terug komen op de vraagstellingen van dit onderzoek.

1. Nationalisme en sociale in- en uitsluiting

"What distinguishes containment from expulsion depends on how the line is drawn between the inside and the outside of the nation-state. On the other hand, both expulsion and containment are mechanisms for the very drawing of that line"

– Judith Butler (2007: 34)

"Social identity becomes most important the moment it seems threatened"

– Thomas Hylland Eriksen (2002: 68)

In dit hoofdstuk zal ik de academische debatten waarop dit onderzoek gefundeerd is bespreken. Centraal staan de begrippen nationalisme, sociale in- en uitsluiting en performance. Daarbij zal ik ingaan op de culturele betekenis van symbolen en het belang van erkenning voor collectieve en individuele identiteitsvorming.

Om de sociale positie van de veteranen en het protest dat zij uitdragen te verhelderen volg ik Benedict Anderson in zijn definiëring van de natie als een ingebeelde gemeenschap. Belangrijk in deze definitie is het inzicht dat de natie een gelimiteerde gemeenschap is die

insluiting en uitsluiting impliceert. Waar de grenzen van de natie lopen en waar dus het onderscheid tussen binnen en buiten gelegd wordt hoeft echter niet eenduidig te zijn en is, zoals het citaat van Judith Butler hierboven illustreert, onderhevig aan constante onderhandeling en revisie. Deze onderhandeling gebeurt volgens Homi Bhabha (1990) in het actieve proces waarin actoren in de marges zich de natie en de symbolen die de natie concretiseren toe-eigenen en betekenis geven. Wanneer actoren een identiteit claimen kunnen er conflicten ontstaan met Anderen die deze identiteit of aspecten ervan hun eigen achten. In dat geval gaan erkenning en sociale in- en uitsluiting een belangrijke rol spelen voor de betrokkenen bij de onderhandeling.

De natie als gelimiteerd construct

Benedict Anderson definieert de natie als een "imagined political community–and imagined both inherently limited and sovereign" ([1983] 2006:6). Het is in de eerste plaats een ingebeelde gemeenschap omdat de leden van een natie de meeste andere leden nooit zullen kennen of zelfs ontmoeten. Toch voelen de afzonderlijke leden zich één met de rest van de natie, die door hen wordt gezien als een gemeenschap met een collectieve identiteit, als een volk. Het inbeelden van de gemeenschap gaat echter verder dan dat, aangezien de leden van de natie aan deze collectieve identiteit een gevoel van broederschap koppelen. Deze broederschap, die Anderson een "deep, horizontal comradeship" ([1983] 2006:7) noemt, maakt dat ook een zekere gelijkheid ingebeeld en een gevoel van verbondenheid gecreëerd wordt. Ohnuki-Tierney (2002) maakt op dit punt echter het onderscheid tussen nationalisme en patriottisme, waarin nationalisme politieke (staats)ideologie en cultureel sentiment omvat en patriottisme refereert naar gevoelens van loyaliteit naar en identificatie met een sociale groep zoals die door individuen ervaren en uitgedrukt worden.

Dat naties ingebeeld en sociaal geconstrueerd worden, maakt ze dus niet minder echt voor de subjecten die zich de gemeenschap inbeelden en zich er verbonden mee voelen. Het idee, de inbeelding van de natie als gelimiteerde, soevereine, politieke gemeenschap wordt door de leden van de natie genaturaliseerd. D'Andrade stelt over deze naturalisering dat mensen de neiging hebben culturele constructen te behandelen alsof ze natuurlijk zijn, wellicht omdat het meer morele kracht geeft aan het idee dat men in een bepaalde manier moet handelen als gedacht wordt dat het natuurlijk is om op die specifieke manier te handelen (1984: 92). De morele kracht die D'Andrade aanhaalt wordt ondersteund door Anderson, die stelt dat naturalisering een keuzemogelijkheid ontkent en een onvoorwaardelijke, belangeloze verbinding met de natie impliceert. Het is dan ook

door de natie als een natuurlijk gegeven in te beelden, dat mensen uiteindelijk bereid kunnen zijn zich er voor op te offeren in oorlogen of andere kritieke situaties (Anderson [1983] 2006: 143-4).

Nationalisme claimt een continue geschiedenis, die de leden van de natie verbindt met alle voorgaande en nakomende generaties en creëert een mogelijkheid voor mensen om (hun) cultuur als statisch op te vatten (McLeod 2010). Daarbij definiëren naturalisering van het verleden, waarin historische discontinuïteiten als continuïteiten gepresenteerd worden, en idealisering van deze 'continue' geschiedenis, volgens Ohnuki-Tierney (2002) de essentie van het volk in het heden. Om te bereiken dat de natie als één volk met een collectieve identiteit en als een overkoepelende broederschap genaturaliseerd kan worden, moeten de verschillende bevolkingsgroepen die zich binnen de natie bevinden geïncorporeerd worden. Volgens Homi Bhabha (1990) is het doel van nationalistische discoursen dan ook het creëren van gemeenschap uit verschil. Om gemeenschap uit verschil te creëren, dus om een zekere gelijkheid in te beelden, moet nationalisme de verschillen binnen zijn ingebeelde grenzen negeren, ontkennen, en uitsluiten. Zij die geen plek hebben in het 'grote narratief' van nationalisme worden uitgesloten van de gemeenschap (Ahonen 2001). Het streven naar homogeniteit betekent dus onvermijdelijk dat de narratieven en soms de werkelijke aanwezigheid van bepaalde groepen die niet conformeren aan de voorgestelde nationalistische representaties uitgesloten moeten worden (Bhabha 1990). Om mensen te verenigen en een gedeelde identiteit uit te dragen, is nationalisme afhankelijk van sociale in- en uitsluiting.

In aanvulling hierop is Anderson's inzicht dat de natie ingebeeld wordt als een *gelimiteerde* gemeenschap van belang voor hetgeen ik hier wil bespreken. De rol die sociale in- en uitsluiting in de inbeelding van de natie spelen wordt namelijk duidelijk in het gelimiteerde karakter ervan. Volgens Anderson worden naties als gelimiteerd ingebeeld simpelweg omdat elke natie grenzen heeft waar buiten weer andere naties liggen ([1983] 2006:7). Waar de grenzen van de natie liggen is echter niet statisch of eenduidig en ook deze grenzen worden ingebeeld en geconstrueerd in een proces van sociale in- en uitsluiting en onderhandeling. De grens, zo stelt Butler (Butler and Spivak 2007) ontstaat op het moment waarin iemand passeert of het recht van doortocht geweigerd wordt.

Symbolen en betekenisgeving

Zoals ik hierboven al aangaf, zijn symbolen belangrijk om de natie tastbaar te maken. Meer in het algemeen is deze visie gebaseerd op het idee dat cultuur niet binnen de gedachten van mensen gesloten zit maar belichaamd wordt in publieke symbolen (Geertz in Ortner 1984). Symbolen, op hun beurt, moeten volgens Ohnuki-Tierney (2002: 42) "never to be understood as floating in the minds of

social agents alone" maar zijn "always grounded in the day-to-day lives of those who use them". Symbolen zijn abstracties belichaamd in fysieke tekens (D'Andrade 1984: 92), wat wil zeggen dat met symbolen betekenis wordt overgedragen en ze dus niet autonoom zijn maar voor iets anders staan (Driessen and De Jonge 1994). Hoewel symbolen kunnen verwijzen naar een oneindig brede verzameling van culturele abstracties, zal ik me in dit onderzoek voornamelijk richten op betekenisgeving aan symbolen die gerelateerd zijn aan nationale of anderszins culturele identiteit zoals een vlag, een volkslied of een uniform.

Het gebruik van symbolen hangt nauw samen met stereotypering. Stereotypering is volgens Eriksen (2002) het creëren en bevestigen van gestandaardiseerde, essentialistische noties van een groep of categorie. Het gebruik van symbolen is hierin belangrijk omdat ze reflectie op de culturele onderscheiding van een groep stimuleren (2002: 102), zowel door mensen van binnen als buiten, als op de grenzen van de groep. Het kan hier gaan om grote gemeenschappen als naties of etnische groepen maar ook om kleine subculturen. Stereotypen, die gevormd worden aan de hand van symbolen, zijn cruciaal in het definiëren van deze grenzen en dragen zo bij aan de definiëring van de groep in relatie tot anderen. In de betekenisgeving aan symbolen worden dus, zoals Cohen in 1985 al stelde, zowel culturele grenzen onderhouden als "cultural stuff" geproduceerd (Cohen in Eriksen 2002: 56).

Symbolen zijn dus, net als de abstractie die ze belichamen, culturele constructen. Het zijn gebruiken of tekens waarvan de betekenis gevormd of veranderd wordt wanneer ze ingezet worden in een nationalistisch discours en dus omgezet worden in nationale symbolen. Dit betekent dat mensen conventies creëren (zoals nationaliteit) die via betekenisgeving aan symbolen als feiten benaderd worden, oftewel genaturaliseerd worden (D'Andrade 1984). Symbolen zijn echter niet eenduidig en betekenen niet voor iedereen het zelfde, maar krijgen betekenis vanuit de gezichtspunten, doelen en achtergronden van de subjecten die hun betekenis aan het symbool toekennen (Driessen and De Jonge 1994). Hierdoor kan het voorkomen dat actoren hetzelfde symbool gebruiken om verschillende betekenissen te communiceren.

Ohnuki-Tierney (2002) noemt dit proces van 'langs elkaar heen praten' *méconnaissance*. Zij beargumenteert dat actoren in dit geval het 'veld van betekenis' van het symbool met elkaar delen maar niet één bepaalde betekenis aan het symbool toekennen. Het 'veld van betekenis' moet hierbij gezien worden als een matrix van samenhangende betekenissen, wat maakt dat de dynamiek van een symbool gebaseerd is op de onderlinge vervlechting van deze betekenissen. *Méconnaissance* kan volgens haar zowel bewust als onbewust plaatsvinden, aangezien de actoren vaak zelf niet in de gaten hebben dat *méconnaissance* plaatsvindt. Bewust of onbewust, *méconnaissance* maakt dat het

proces van betekenisgeving aan symbolen en de abstracties die zij belichamen een constante onderhandeling is, wat actoren de ruimte en macht geeft om –binnen het 'veld van betekenis'– hun eigen betekenis aan het symbool toe te kennen en het symbool naar eigen inzicht te mobiliseren.

Hierom sluit ik me aan bij Ohnuki-Tierney (2002: xii), wanneer zij stelt dat "symbolic studies must confront power and power inequalities". Om het gebruik en de betekenis van symbolen werkelijk te begrijpen moeten we kijken naar de machtsrelaties tussen de verschillende actoren die deelnemen aan het proces van betekenisgeving, zeker wanneer deze symbolen gemobiliseerd worden voor processen van grensvorming en sociale insluiting en uitsluiting.

Sociale insluiting en uitsluiting

Onderzoek naar sociale uitsluiting komt grotendeels voort uit West-Europese anti–armoede programma's en richtte zich in eerste instantie op groepen die uitgesloten werden uit sociale zekerheidssystemen. Het is belangrijk om hier de begrippen armoede en sociale uitsluiting uit elkaar te houden, juist omdat ze deels overlappen (De Haan 1998; De Haan and Maxwell 1998). Volgens De Haan (1998) overstijgt sociale uitsluiting het begrip armoede in de zin dat sociale uitsluiting focust op mechanismen in de samenleving, instituties en actoren, die *mogelijk* armoede kunnen veroorzaken. Op de vraag of armoede nu een vorm van sociale uitsluiting is, of vice versa, zal ik hier niet in gaan, omdat ik meer geïnteresseerd ben in de immateriële, discursieve aspecten van sociale in- en uitsluiting. Daarmee wil ik de materiële gevolgen van sociale uitsluiting overigens niet onderschatten, aangezien sociale uitsluiting wel degelijk kan resulteren in economische benadeling (De Haan and Maxwell 1998).

Sociale uitsluiting kan worden gedefinieerd als "the process through which individuals or groups are wholly or partially excluded from full participation in the society in which they live" (European Foundation in De Haan and Maxwell 1998: 2). Door sociale uitsluiting niet te benaderen als een conditie maar als een proces, dus als het mechanisme waarin mensen uitgesloten worden, zo redeneert Ward (2009), kan voorkomen worden dat sociale uitsluiting als een label of sociale categorie gebruikt wordt. Toch zijn nog enkele aanvullingen op deze definitie noodzakelijk om het proces goed te kunnen begrijpen.

De eerste aanvulling die ik hier wil uitlichten is dat sociale uitsluiting gezien moet worden als een relationeel proces. Volgens Ward vindt de marginalisering van mensen plaats in de relaties waarin hun ervaringen worden genegeerd of gedevalueerd. Het zoals hierboven beschreven uitsluiten van bepaalde groepen uit een nationaal narratief bijvoorbeeld, gebeurt onder andere in de relaties

tussen de groep en de rest van de samenleving. Met andere woorden vindt het in- of uitsluiten van mensen van 'volle deelname in de samenleving' altijd plaats in relatie tot die samenleving, en de actoren en instituties die deze samenleving vormen. Dit gaat in tegen een beeld van sociale uitsluiting waarin het zou leiden tot een "breakdown of the relationship between society and the individual" (Bhalla and Lapeyre 1997: 414).

Een tweede aanvulling is dat sociale uitsluiting gezien wordt als het tegenovergestelde van sociale integratie (Bhalla and Lapeyre 1997; De Haan 1998), ofwel sociale insluiting. Deze benadering van sociale uitsluiting reflecteert het belang dat aan 'volle deelname' aan de samenleving toegekend wordt. Echter, wat wellicht het meest relevant is voor de definitie van sociale uitsluiting, is dat het altijd contextspecifiek is (De Haan 1998). Wat sociale uitsluiting betekent in een bepaalde context hangt af van welke vorm van insluiting belangrijk geacht wordt in specifieke samenlevingen of door specifieke groepen.

Daarnaast is het waardevol om in te zien dat processen van insluiting en uitsluiting kunnen voortkomen uit conflicten waarin culturele verschillen door processen als stereotypering uitvergroot worden, maar net zo goed kunnen voortkomen uit situaties waarin culturele overeenkomsten voor conflict zorgen (Eriksen 2002: 67). In die gevallen waarin actoren een bepaalde identiteit en de bijbehorende symbolen claimen, terwijl die door andere actoren beschermd worden als hun eigen kan deze claim als een bedreiging opgevat worden. Wat ik hierbij echter duidelijk wil maken is dat symbolen en noties van identiteit "are capable of being *copied*, either with or without the consent and cooperation of their possessors" (Harrison in Eriksen 2002), waardoor erkenning en miskenning een invloedrijke rol kunnen gaan spelen in de constructie van identiteit en de betekenisgeving aan symbolen.

Identiteit en performance

Het belang van erkenning voor (groeps)identiteit moet volgens Taylor (1994) niet onderschat worden. Volgens hem wordt onze identiteit namelijk gedeeltelijk gevormd door erkenning of juist het gebrek daar aan. Deze sterke band tussen erkenning en identiteit komt voort uit de notie dat onze identiteit gevormd wordt in de interactie met anderen. We definiëren onze identiteit altijd in dialoog met, en soms in strijd tegen, de dingen die anderen om ons heen in ons willen zien (Taylor 1994), en dat is inderdaad dezelfde interactie als waar het proces van sociale in- en uitsluiting naar voren komt.

In het bespreken van grote processen als sociale insluiting en uitsluiting, betekenisgeving aan symbolen en inbeelding van de natie acht ik het zeer belangrijk de subjecten van deze processen niet

uit het oog te verliezen. Het proces van sociale in- en uitsluiting gaat over actoren en kan gezien worden als een reflectie van individuele keuzes, patronen van interesse, en verhoudingen tussen actoren (Bhalla and Lapeyre 1997; De Haan 1998). Het handelen van actoren staat centraal in de manier waarop zij met sociale in- en uitsluiting omgaan. Door de identiteit van een Ander wel of niet te erkennen nemen we deel aan het proces van insluiting en uitsluiting. Dit wel of niet erkennen gebeurt echter in onderhandeling met die Ander maar is daarin sterk onderhevig aan machtsrelaties. Het relationele en processuele karakter van sociale uitsluiting komt dus sterk naar voren daar waar erkenning aan de ene kant gevraagd of geëist, en aan de andere kant wel of niet toegekend wordt.

Ontkenning en miskenning kunnen schade berokkenen, en kunnen een vorm van onderdrukking aannemen. Taylor stelt dat mensen 'echte schade' of 'echte verstoring' ondervinden in hun identiteitsvorming wanneer de samenleving om hen heen, hen een zelfbeeld voorspiegelt dat beperkend, vernederend of verachtelijk is. Hier wil ik graag verwijzen naar het citaat van Eriksen waarmee ik dit hoofdstuk heb ingeleid. Culturele identiteit speelt een belangrijke rol in het proces van sociale in- en uitsluiting juist omdat die identiteit op het spel staat. De onderhandeling over insluiting en uitsluiting, die haar eigen grenzen constitueert, is een onderhandeling over identiteit en is gebaseerd op de *deelname* van actoren in de onderhandeling.

Om deze deelname beter te begrijpen, volg ik Judith Butler (1988) in haar conceptualisering van identiteitsconstructie via *performances*. Volgens Butler is een handeling zowel datgene wat betekenis construeert als datgene waarin betekenis opgevoerd wordt. De concrete handelingen van de actoren in het proces, zijn in deze gedachte te zien als handelingen die de identiteit van de actoren constitueren. In deze conceptualisering wordt identiteit geconstrueerd en geïnstalleerd in de samenleving via een "stylized repetition of acts" (1988: 519). Deze 'stylized repetition of acts' vormt de *performance* van identiteit. Butler, die haar theorie baseert op gender identiteit, stelt dat "identity is a performative accomplishment" (1988: 520). In de continue herhaling van handelingen die aan een bepaalde identiteit gerelateerd zijn, kunnen actoren dus hun eigen identiteit construeren om die in relatie tot anderen te laten erkennen of ontkennen. Echter, "in its very character as performative resides the possibility of contesting its reified status" (1988: 520). Het *performative* karakter van identiteit geeft dus de ruimte om die herhaling van handelingen anders te stileren, waarmee de constructie en uiteindelijke betekenis van de identiteit aangepast wordt. In haar discussie over gender identiteit stelt Butler (1988: 520) dan ook dat:

> *"If the ground of gender identity is the stylized repetition of acts through time, and not a seemingly seamless identity, then the possibilities of gender transformation are*

> *to be found in the arbitrary relation between such acts, in the possibility of a different sort of repeating, in the breaking or subversive repetition of that style"*

Homi Bhabha trekt deze conceptualisering van *performance* van identiteit door naar het niveau van nationalisme. Terwijl de natie en de verbondenheid die mensen ermee voelen als natuurlijk worden aangenomen, moet een nationale cultuur volgens Bhabha continu *performed* worden. Deze *performance* richt zich op de arbitraire verzameling symbolen die nationalisme gebruikt om eenheid te creëren. Bhabha (in McLeod 2010: 140) stelt dat deze symbolen "repeated inscription as the stuff of national significance" vereisen, oftewel dat "The scraps, patches and rags of daily life must be repeatedly turned into the signs of a coherent national culture". Daarmee zijn actoren volgens Bhabha automatisch de subjecten van nationale narratieven, aangezien zij actief betrokken zijn bij de (re)productie van de symbolen en tradities van de natie. Nationale identiteit is dus een fluïde aspect van het sociale leven en kan tot een zekere hoogte gemanipuleerd worden door subjecten zelf (Eriksen 2002).

Deze performance vanuit de leden van de natie, biedt echter ruimte voor mensen die zich in de marges van de natie bevinden om ook deel te nemen, en daarmee invloed uit te oefenen op het proces van betekenisgeving aan symbolen, om zo een positie binnen de natie te claimen. Méconnaissance is daarin een versterkende factor aangezien mensen hun eigen betekenis kunnen geven aan de symbolen van de natie. Het vermogen tot betekenisgeving aan symbolen vormt zo een belangrijke bron van macht (Driessen and De Jonge 1994), en door eigen narratieven in te brengen in het proces van betekenisgeving kunnen zij de dominante representaties uitdagen en bestrijden (Bhabha 1990). Juist de verschillende narratieven binnen de natie kunnen hiermee aan het licht komen, wat de uitsluiting ervan tegengaat.

2. Mobilisaties, onderdrukking, oorlog en herstel

Argentinië heeft een rijke protestcultuur. Met regelmaat worden er stakingen, straatblokkades (*piquetes*) en protestmarsen georganiseerd door een enorme verscheidenheid aan groeperingen. Het belang en de invloed van straatprotesten in de Argentijnse politiek en samenleving heeft een lange geschiedenis, waarin Juan Domingo Perón een cruciale rol in heeft gespeeld. Generaal Perón was president van 1945 tot 1955 en later van 1973 tot zijn dood in 1974. Gedurende die perioden maakte de populistische leider gebruik van massamobilisaties om zijn tegenstanders angst in te boezemen en zijn politiek te legitimeren (Robben 2005). Hoewel mobilisaties eerder ook al invloed hadden, is het grotendeels aan het peronisme te danken dat ze ook tegenwoordig zo prominent aanwezig zijn in het dagelijks leven in Argentinië:

"crowds became a constant in Argentine political culture during the reign of Juan Domingo Perón from 1945 till his military overthrow in 1955. Perón manipulated the deep-seated fear of the crowd that existed among the middle and upper

> *classes, and continued to mobilize his following in a crowd competition when the opposition to his government became greater. Crowds became the groundswell of Argentine political life, creating and toppling governments and dictatorships, inspiring fear and raising hopes."* (Robben 2005: 5)

Tegenover deze protestcultuur staat echter ook een geschiedenis van repressie die op een hoogtepunt kwam tijdens de laatste militaire dictatuur die duurde van 1976 tot 1983. De herinnering aan deze periode van extreme repressie, maar ook meer recente voorvallen zoals de hevige protesten in december 2001 waarbij rond de dertig mensen overleden door het optreden van de staat (CELS 2002), hebben ervoor gezorgd dat het land onder president Kirchner een andere weg in is geslagen. Straatprotesten worden niet langer systematisch onderdrukt maar slechts in goede banen geleid. De politie handelt daarbij alleen ter bescherming en niet meer aanvallend: straatprotesten worden over het algemeen toegelaten tot ze vanzelf oplossen.

Het heeft mij verbaasd hoeveel ruimte deze protesten krijgen. Er zijn vaste dagen in het jaar waarop er gegarandeerd massamobilisaties plaatsvinden, zoals de dag van de dictatuur op 24 maart. Daarnaast zijn er wekelijks straatblokkades, protestmarsen en stakingen die het vervoer in de stad volledig kunnen ontregelen. Meestal ziet de federale politie af van repressie waardoor het kan voorkomen dat een groep van niet meer dan tien mensen een dag lang een belangrijke verkeersader blokkeert waarbij de politie slechts het verkeer omleidt. Dit beïnvloed het dagelijks leven dusdanig, dat ik al snel, net als veel *Porteños*[10] niet meer van huis vertrok zonder te controleren welke verkeersroutes ik die dag zou kunnen nemen zonder vast te komen zitten bij een straatblokkade.

Toch is repressie niet helemaal verdwenen. Zo waren er tijdens mijn veldwerk protesten tegen mijnbouwprojecten die neergeslagen werden door de federale politie. De grote hoeveelheid protesten, die grotendeels gerelateerd zijn aan de ongelijke verdeling van welzijn en een gebrek aan vertrouwen in de overheid (Robben 2005: xi) hebben een grote invloed op de Argentijnse politiek, die zich zeer bewust is van de macht van deze protesten en daarom ook zeer huiverig is om er op te reageren in een andere vorm dan ze te onderdrukken of te negeren.

Veel hedendaagse protesten, hoewel lang niet alle, worden georganiseerd naar aanleiding van de gebeurtenissen tijdens de dictatuur. De extreme repressie die resulteerde in grootschalige mensenrechtenschendingen, heeft tussen de tienduizend en dertigduizend mensen het leven gekost en een getraumatiseerde samenleving achtergelaten (Robben 2005). Begin jaren 80 realiseerde de

[10] Porteño: inwoner van Buenos Aires.

militaire Junta zich dat haar positie steeds zwakker werd door een groeiende onrust in de samenleving als gevolg van een diepe economische crisis en gewelddadige repressie. Om de aandacht af te leiden van deze structurele en zorgwekkende problemen en in de hoop het volk achter zich te krijgen, besloot de Junta onder leiding van Generaal Galtieri de Malvinas op 2 april 1982 binnen te vallen. In eerste instantie met succes: steunbetuigingen aan de militaire inval, in de vorm van massale mobilisaties op de Plaza de Mayo waren het resultaat.

Het conflict om soevereiniteit over de eilanden komt voort uit de koloniale geschiedenis van Argentinië en Engeland, maar escaleerde toen het Argentijnse leger de eilanden onverwacht veroverde[11]. Het Argentijnse leger bleek echter niet voorbereid op een oorlog met het Verenigd Koninkrijk en capituleerde binnen 74 dagen. De steun voor de junta zakte naar een dieptepunt en kort daarna werd de overgang naar democratie in gang gezet (Lorenz 2006; Palermo 2007). Er brak een tijd aan waarin de Argentijnse samenleving moest gaan herstellen van de schade die in de dictatuur was aangericht, wat een langdurig en moeizaam proces zou worden.

De Malvinas verdwenen uit het politieke en publieke debat en over de oorlog die ontvangen werd als een nationale vernedering (Palermo 2007), werd niet meer gesproken. Ook op scholen werd het onderwerp niet behandeld. Dit proces van *desmalvinización*[12] betekende voor veteranen dat zij zonder enige vorm van glorie naar huis gestuurd werden waar ze terecht kwamen in een samenleving die hen niet begreep of hen zelfs aanwees als schuldigen van de nationale nederlaag. Lang was er geen gespecialiseerde hulp beschikbaar en door de psychische problemen die zij in de oorlog hadden opgelopen werden ze al snel 'de gekken van de oorlog'[13] genoemd. Nu, dertig jaar na de oorlog is het thema 'Malvinas' opnieuw boven komen drijven met de nationalistische politiek van president Christina Fernández de Kirchner. Zij heeft opnieuw de sentimenten rond de eilanden aangewakkerd en heeft de claim op de eilanden opnieuw bij Groot Brittannië gelegd. In het onderwijscurriculum worden de eilanden en de oorlog weer besproken en in de samenleving wordt er veel gediscussieerd.

Sinds de oorlog zijn er verschillende veteranengroepen ontstaan en er is een enorme hoeveelheid aan veteranenorganisaties opgezet door het hele land, elk met hun eigen visie en beleid. In grote lijnen wordt er een onderscheid gemaakt tussen *conscriptos*[14], *oficiales* en *suboficiales*[15], en *civiles*[16].

[11] In Argentinië werd en wordt deze militaire actie gezien als een herovering (*recuperacion*) van bezet gebied.
[12] Desmalvinisering.
[13] 'Los locos de la guerra'.
[14] Dienstplichtigen
[15] Officieren en subofficieren, beroepsmilitairen
[16] Civiele participanten

De nadruk op het onderscheid tussen *conscriptos* en *oficiales* heeft te maken met de herinnering aan de dictatuur die maakt dat dienstplichtigen zich vaak willen distantiëren van het militaire bewind uit die tijd. Daarnaast is er een sterk onderscheid tussen veteranen die binnen het conflictgebied TOAS opereerden, en zij die daarbuiten in dienst waren.

De veteranen die protesteren in het kampement op de Plaza de Mayo, bevonden zich op de grens van het conflictgebied, namelijk langs de zuidelijke Argentijnse kustlijn. Of zij juridisch gezien recht zouden hebben op officiële erkenning is dus onduidelijk en onderwerp van discussie. Direct na de oorlog, in 1983, werd deze groep erkend als veteraan. In 1994, onder president Menem, werden pensioenen ingesteld voor oorlogsveteranen en werd de lijst met erkende veteranen herzien. Het is mogelijk dat deze groep ex-soldaten meer dan tien jaar na de oorlog alsnog uitgesloten werd van veteraanschap omdat Argentinië geen basiswet kent voor veteraanschap, maar een lijst met namen van mensen die als zodanig erkend worden. De onduidelijke wettelijke definiëring van het conflictgebied en van de categorie 'veteraan' zorgen voor veel onduidelijkheid en onenigheid.

Ook sommige ex-soldaten die buiten het conflictgebied in dienst waren protesteren om officieel erkend te worden, maar zij zijn niet aangesloten bij het kampement op de Plaza de Mayo. Voor veteranen is er sinds de oorlog veel veranderd, zo zijn sinds de jaren 90 aanvullende pensioenen ingesteld[17] en zorgcentra geopend, zowel op nationaal als provinciaal niveau. Dat wil zeggen, voor officieel erkende veteranen zijn deze diensten beschikbaar, maar er zijn nog altijd groepen die voor deze erkenning protesteren, zoals de groep in het kampement op de Plaza de Mayo waar dit onderzoek over gaat.

	Conscriptos	Oficiales/suboficiales	Civiles
Eilanden	Erkend	Erkend	Erkend
Zee	Erkend	Erkend	Erkend
Lucht	Erkend	Erkend	N.v.t.
Vasteland – TOAS	Niet erkend*	Erkend	N.v.t.
Vasteland – niet TOAS	Niet erkend	Niet erkend	N.v.t.

Tabel 1 | Officiële erkenning naar militaire rang en locatie in de oorlog. * Het deel van de groep *conscriptos* die binnen het conflictgebied diende en dat nu in Campamento TOAS Plaza de Mayo protesteert vormt de populatie van dit onderzoek.

[17] Landelijk driemaal het minimumloon plus provinciale en gemeentelijke uitkeringen, een behoorlijke inkomstenbron.

3. Ervaringen van miskenning en miskenning van ervaringen

Nos duele la vida, pero mas el olvido y la injusticia[18]

– Gezegde uit Campamento TOAS

"Na de oorlog ben ik zes maanden binnen gebleven… 6 maanden… dan zat ik naar de lamp aan het plafond te kijken. Of ik stond in een hoek zodat ze me niet konden aanvallen. Ik was bang voor de vliegtuigen. Als er op de deur geklopt werd, kroop ik onder het bed… Mijn ouders vroegen me wat er was gebeurd, wat er aan de hand was, dan zei ik dat er niets was. Ze vroegen me, Wat is er? Dan zei ik niets, niets, vraag me dat niet… Ik wilde er niet over praten."[19]

– Segovia, 19 maart 2012

Segovia was zoals veel van de mannen in het kampement, gelegerd in Rio Gallegos. Op een nacht stond hij enkele uren in een mangat, in de verdedigingslinie, in de regen, in het ijs. Toen ze hem uit het gat haalden voelde hij niets meer in zijn rechter arm, zij, en voet. Tegenwoordig is zijn rechterhand gebald tot een vuist, zijn arm constant in een hoek van 90 graden. Hij loopt slecht en sleept met zijn rechter been. Vaak zit hij stil voor zich uit te staren, afwezig, maar in zijn ogen zie ik een gekwetste man. Als ik hem een vraag stel antwoordt hij kort, maar soms komt er na een lange pauze een iets uitgebreider antwoord. Vaak komt hij moeilijk uit zijn woorden. Sinds de oorlog heeft hij herhaaldelijk geprobeerd te werken, maar dat is nooit gelukt. "Ik ging werken, maar dan werd ik ontslagen omdat ik niet wilde praten." Nu leeft hij van een uitkering voor zijn lichamelijke handicap, maar dat is niet genoeg om van te kunnen leven. Zijn vrouw, van wie hij vijf jaar geleden gescheiden is, helpt hem regelmatig door eten langs te brengen. "Ik denk altijd aan de oorlog", zegt hij even later. Om te kunnen slapen slikt hij pillen.

Het verhaal van Segovia illustreert enkele van de problemen waar veel veteranen uit het kampement tegenaan lopen, of in hun leven hebben moeten overwinnen. De lichamelijke schade die

[18] Het leven doet ons pijn, maar meer de vergetelheid en de ongerechtigheid.

[19] De gesprekken met Segovia heb ik niet opgenomen, daarom is alleen de Nederlandse tekst weergegeven.

hij heeft opgelopen hindert hem, maar ook de geestelijke. Vooral de angst na terugkomst uit het leger, slapeloosheid en de moeite met het vinden van werk, zijn terugkerende thema's in de verhalen van de veteranen. Van veel van deze problemen hebben ook erkende veteranen last, maar het verschil in status en toegang tot hulpbronnen kunnen de situatie van niet-erkende veteranen wel degelijk bemoeilijken.

Dit hoofdstuk gaat in op de persoonlijke ervaringen van de mannen met wie ik in het kampement gesproken heb. Hun verhalen lopen sterk uiteen door grote verschillen in sociale klasse, fysieke en psychische condities en levensloop. Mijn doel is hier dan ook niet om een algemeen beeld te schetsen van 'de ervaringen van de veteranen', maar om de verhalen in hun bijzonderheid naar voren laten komen om zo de mechanismen van sociale insluiting en uitsluiting te doorgronden. Begrip van de persoonlijke achtergrond is hierbij belangrijk om insluiting en uitsluiting op het niveau van individuele ervaringen te begrijpen. Hun relaties tot andere actoren in de maatschappij beiden daarnaast inzicht in insluiting en uitsluiting op het niveau van de samenleving en de staat als representant van de natie.

Ervaringen van miskenning

Hoewel de veteranen met mij niet altijd over hun persoonlijke problemen spraken, en zij lang niet allemaal directe klachten aan de oorlog hebben overgehouden, kreeg ik vaak te horen dat veel van hen met psychische problemen kampen. Het blijken typische problemen te zijn waar ook veel erkende veteranen last van hebben, zoals angsten en andere uitingen van posttraumatische stress. Als gevolg van deze psychische problemen hebben sommige van hen drank of drugsverslavingen opgelopen, die soms al in de oorlog begonnen zijn. Er is hulp beschikbaar voor erkende veteranen, in de vorm van gratis telefoonlijnen en medische centra, maar voor veteranen die niet officieel erkend worden is die niet toegankelijk. Psychologische hulp moeten zij daarom zelf bekostigen, wat voor de meesten niet haalbaar is.

Veel veteranen hebben financiële problemen en dit komt mede doordat vast werk vinden een groot obstakel vormt, waarmee gelijk een belangrijke vorm van uitsluiting uit de samenleving en het relationele karakter daarvan (Ward 2009) zichtbaar wordt. Op het identiteitsbewijs (DNI) van de ex-soldaten staat dat zij in militaire dienst waren in 1982, maar er staat niet bij dat zij als dienstplichtigen bij de oorlog betrokken waren. Hierdoor worden zij geassocieerd met de extreme repressie van de militaire dictatuur en worden zij door werkgevers vaak niet aangenomen. Dit wordt echter niet expliciet gemaakt, maar "wanneer ze het document zien, waarop staat 'militaire dienst in

Rio Gallegos', dan zeggen ze 'we zullen je bellen' en ze bellen je nooit meer. Ze bellen je niet. Dit is iets wat gebeurd is met allen die daar waren"[20]. "Het eerste wat ze denken is dat je deelgenomen hebt aan de strijd tegen terrorisme uit die tijd. Daarom nemen ze je niet"[21], maar als mensen dan toch aangenomen worden werken zij vaak zwart en kunnen zij geen pensioen opbouwen. De verwarring die ontstaat wanneer de oorlogsveteranen met de militaire dictatuur in verband worden gebracht kan een volledige deelname in de samenleving dus in de weg staan, wat het sterkst tot uiting komt op de arbeidsmarkt. Daarom is er een oplossing bedacht waarin veteranen voorrang krijgen bij overheidsbanen, maar ook hier kunnen alleen erkende veteranen aanspraak op maken. De uitsluiting van veteraanschap op institutioneel niveau, versterkt voor deze groep dus de nadelige aspecten van de positie die zij als ex-soldaten innemen. Daarnaast ontvangen zij niet de provinciale en nationale uitkeringen en pensioenen die erkende veteranen wel ontvangen, wat al met al resulteert in een situatie waarin sommigen van hen niet genoeg inkomsten hebben om de maand door te komen en waarmee de economische aspecten van hun uitsluiting aan het licht komen.

De veteranen voelen zich daadwerkelijk uitgesloten van de samenleving en daarmee miskend in hun identiteit, wat geïllustreerd wordt door hun gebruik van het symbool 'NN'. NN staat voor 'Nomen Nescio' oftewel 'naam onbekend' en wordt in Argentinië gebruikt voor lichamen waarvan de identiteit niet is vastgesteld, in het bijzonder bij slachtoffers van de dictatuur. Ook de veteranen gebruiken dit symbool op spandoeken, flyers en in gesprekken om hun positie in de samenleving aan te duiden. Het wijst op een gevoel van onbekendheid, onrecht en verlies van identiteit. Officiële erkenning zou voor de veteranen een manier zijn om te laten zien dat wat zij zeggen klopt, dat zij daadwerkelijk zijn wie ze zeggen dat ze zijn, in de woorden van Jorge:

> *"Ik zeg tegen jou dat ik een ex combatiente ben. Goed, vraag me een bewijs, ik heb niets! De staat moet me dat geven. De licentie, het erediploma, het certificaat van veteraan, de medaille. Dat moeten ze me geven. Goed, en dan ja, kan ik je zeggen dat ik een ex combatiente ben. Ik heb nu niets."*[22]

[20] "cuando ven el documento, y dice servicio militar en Rio Gallegos viste, te decían si te vamos llamar y te llaman nunca mas. No te llaman. Eso es algo lo que paso a todos los que estuvimos allá." (Osmar, interview 2 maart 2012)

[21] "Lo primero que piensan es que vos participaste en la lucha antiterrorista de esa época. No te toman por ese." (Jorje, interview 5 april 2012)

[22] "Yo te digo a vos que soy un ex combatiente, bueno vos pídeme la acreditación, no tengo nada! El estado me tiene que dar eso. El carnet, el diploma de honor. Certificado de veterano, la medalla. Me tienen que dar todo eso. Bueno, y ahí si, te puedo decir que soy un ex combatiente. Yo ahora no tengo nada." (Jorge, interview 5 april 2012)

Het deel van de identiteit dat zij zeggen te missen is sterk verbonden aan de ervaring van de oorlog. Omdat zij in 1982 hun lichamen en hun levens hebben ingezet voor de verdediging van de natie, verwachten zij nu iets terug van die natie, 'omdat het overeenkomt', en omdat die jeugdige ervaring heeft gevormd wie zij nu zijn. Tulio bijvoorbeeld legt uit, "met achttien jaar, om een kwestie van eer, ging ik mijn land verdedigen. En ik wil dat de staat erkent dat ik deelnam in '82. Omdat het overeenkomt"[23]. Ook Edgardo maakt dit punt, "we voldeden aan het land in tijd van oorlog. Nog steeds staan we in de wacht om erkend te worden als oorlogsveteranen. Dat is de identiteit die ze ons verschuldigd zijn", maar maakt daarbij een kanttekening die het belang van deze identiteit duidelijk maakt:

> *"Ik herinner me de dag dat ze ons naar de oorlog stuurden, het gevoel was enerzijds dat wat ze ons hadden ingeprent, de verdediging van ons land, de verdediging van onze vlag, van onze grond, was een gevoel van patriottisme, gemanipuleerd over de onschuld van jongeren van twintig jaar. Net zo goed waren we blij om deel te nemen aan de geschiedenis, maar we leden ook onder de ontworteling door het weggaan van de families, van de vriendinnen, van de vrienden."*[24]

Naar de oorlog gaan was eervol en werd ervaren als zijnde van groot belang en betekenis, mede door een proces waarin, zoals Ohnuki-Tierney (2002) het verwoordt, "state nationalism penetrated into their thinking and became transformed as part of their patriotism". Dat nam echter niet weg dat deze mannen, jongens van tussen de 18 en 20 jaar oud waren en als dienstplichtigen naar het zuiden werden gestuurd. De oorlog vormde een bepalende doch ruwe fase in hun volwassenwording, of zoals Edgardo het stelde, "ik was gelukkig zonder de consequentie van mijn gedachten in te zien. We verloren de onschuld, en in één koude nacht werden we mannen. Mannen van twintig jaar"[25]. Een deel van hun identiteit is gevormd in die periode van plotselinge volwassenwording maar dit proces van identiteitsconstructie wordt verstoord doordat deze identiteit door anderen niet erkend wordt.

[23] "con 18 anos por una cuestión de honor, yo fui a defender mi país. Y quiero que el estado reconozca que participe en el 82. Porque corresponde." (Tulio, interview 16 april 2012)

[24] "estábamos cumpliendo con la patria en tiempo de guerra. […] Aun estamos al esperar ser reconocidos veteranos de guerra. Ese es la identidad que nos deben. […] Yo me acuerdo del día que los mandan a la guerra, la sensación por un lado era, lo que nos habían inculcado la defensa de nuestra patria, la defensa a nuestra bandera, a nuestra tierra, fue un sentido de patriotismo, manipulado sobre la inocencia de jóvenes de 20 anos. Igual estábamos contentos por ser participes de la historia, pero también sufríamos el desarraigo de lo que era alejarse de las familias, de las novias,de los amigos." (Edgardo, interview 4 april 2012)

[25] "Iba contento sin medir la consecuencia de mi pensamiento. Perdimos la inocencia, y entre una noche de fría pasamos a ser hombres. Hombres de 20 anos."

Daar komt nog eens bij dat bij terugkomst het leven van voor de oorlog niet zonder problemen weer opgepakt kon worden. Velen konden niet weer gaan werken waar ze voor de oorlog werkten en ook veel liefdesrelaties werden verbroken. Erkenning heeft dus te maken met het toekennen van een identiteit en als een compensatie voor de 'verloren jeugd' of 'verloren onschuld' van deze mannen:

> *"Veteraan is een naam geven aan de jeugd die streed. Beeld je in dat ik 19 jaar was en ze me meenamen naar een oorlog. Je moest horen hoe ze je zeiden* 'flaco *als je terugkomt … ben je maagd, ben je nooit met een vrouw geweest, heb je nooit een auto gehad, heb je nooit je studie kunnen afmaken', velen zeggen je dat. Dus daar heeft het mee te maken, met wat we dertig jaar geleden verloren. Met het geven van wat me toebehoort, mijn naam Oorlogsveteraan, de rang oorlogsveteraan, krijg ik de identiteit terug die ze me lang niet hebben kunnen geven. Het vullen van een leegte die we gedurende dertig jaar met ons mee slepen als een rugzak."*[26]

Officiële erkenning is voor de veteranen een manier om hun identiteit compleet te maken en om hun ervaringen van de oorlog en de dertig jaar daarna een plek te geven. Die ervaringen zijn deel gaan uitmaken van hun de identiteit, maar doordat zij niet erkend worden is het alsof die ervaringen niet mee mogen tellen.

Miskenning van ervaringen

Dat zij dertig jaar na dato nog altijd niet erkend worden, heeft volgens de veteranen te maken met *ocultamiento* (verhulling, verzwijging). Er is veel onwetendheid in de samenleving over de situatie van de veteranen en wat er in de oorlog precies heeft plaatsgevonden doordat "alle regeringen hebben meegewerkt in programma's van *desmalvinización* om de ogen van de samenleving niet te openen zodat niemand weet hoeveel hun zoon geleden heeft, hoeveel de oorlogsveteraan geleden heeft"[27]. Het feit dat mensen niet weten dat het conflict zich ook op het vasteland heeft afgespeeld,

[26] "Veterano es ponerle un nombre a la juventud que militaba. Imagina te que yo tenia 19 anos y me llevaron a una guerra. tuviste que escuchas que te digan 'flaco si volves…vos sos virgen, nunca estuviste con una mujer, nunca tuve un auto, nunca pude terminar de estudiar, muchas te lo decían. Entonces tiene que ver con eso, con lo que perdimos hace 30 anos. Al darme lo que me corresponde, mi nombre veterano de guerra, el rango veterano de guerra, me están devolviendo la identidad que no me pudieron dar a tiempo. Llenar un vació que hace 30 anos teníamos arrastrando como una mochila." (Edgardo, interview 4 april 2012)

[27] "todos los gobiernos han colaborado en programas de desmalvinisacion para no abrirle los ojos a la sociedad para que nadie sepa cuanto sufrió su hijo, cuanto sufrió el veterano de guerra." (Edgardo, interview 4 april 2012)

maakt dat het recht op veteraanschap van de soldaten die daarbij betrokken waren in twijfel wordt getrokken.

Dat het Verenigd Koninkrijk invallen op het vasteland heeft geprobeerd te doen om de Argentijnse luchtmachtbasissen uit te schakelen en dat er ook op het vasteland een 'rood alarm'[28] is uitgegeven, zijn voorbeelden van gebeurtenissen die volgens de veteranen altijd verzwegen worden en waar dan ook weinig Argentijnen weet van hebben. Ook het feit dat Zeventien van de 649 officiële oorlogsslachtoffers waren gelegerd op het vasteland, is niet algemeen bekend. De tijd in de oorlog was zwaar en stressvol, er was te weinig eten, de soldaten waren niet gekleed op de extreme kou en hadden geen mogelijkheden om zich te wassen.

Toch willen de veteranen hun situatie niet vergelijken met die van soldaten in de frontlinie, zoals Osmar het bijvoorbeeld verwoordde: "Ik voelde angst. Angst, maar dat is niet vergelijkbaar met degenen die op de eilanden waren"[29]. Wel is er veel verontwaardiging over deze slechte omstandigheden, die gezien worden als een gevolg van de onverantwoordelijkheid en onverschilligheid van de staat. Diezelfde onverschilligheid is volgens Edgardo nog altijd aanwezig, want "toen al merkten we de onverschilligheid over de staat waarin de *combatiente* of de potentiële *combatiente* verkeerde. En ook vandaag de dag hebben we hetzelfde gevoel."[30]

Opvallend is dat Edgardo het hier over "de *combatiente* of de potentiële *combatiente*" heeft. De term *combatiente* (strijder, vechter) vormt namelijk de kern van de discussie over het recht op veteraanschap en de onverschilligheid in de samenleving naar deze groep. Een veelgebruikt argument tegen de claim op veteraanschap is dat zij niet in de frontlinie gevochten hebben en dat alleen soldaten die daadwerkelijk gevochten hebben, *combatientes*, het recht hebben om zich veteraan te noemen. Volgens de veteranen is dit echter een verkeerde aanname. Zij vinden dat ook zij tot de groep *combatientes* behoren omdat ze wel degelijk in een *situación de combate* (gevechtssituatie) verkeerden. Jorge vertelt me in een interview over een conversatie die hij had met een kioskmedewerker waarin deze tegenstelling sterk naar voren komt:

> "[hij] *zei me 'Jorge, jij bent veteraan?' 'Ja' zei ik, 'maar de staat heeft me nog niet erkend.' 'Waarom?' En ik vertelde hem, hij zei 'nee, veteraanschap is alleen voor zij die vochten, je vergist je.' 'Hoe oud ben je?' '28' zei hij me. 'In 82 was je nog niet*

[28] 'alerta roja': hoogst mogelijke dreigingsniveau.
[29] "sentía miedo, miedo, pero no es comparable a los que estuvieron en las islas." (Osmar, interview 2 maart 2012)
[30] "ya allí notábamos la diferencia que había y la indiferencia a sobre el estado que estaba el combatiente o el posible combatiente. Y hoy por hoy también sentimos la misma sensación." (Edgardo, interview 4 april 2012)

> *geboren. Informeer je goed! Informeer je goed! Je bent niet geïnformeerd. Als je wilt informeer ik je, zo is het niet, veteraan wil niet zeggen dat ik vocht, je hoeft niet te vechten om veteraan te zijn. Ik was direct betrokken bij het conflict'."*[31]

In deze discussie staat de definitie van de term *combatiente* en daarmee ook die van veteraan op het spel. In het discours van de veteranen in het kampement telt niet het direct deelnemen aan een gevecht, maar het gevaar dat betrokkenheid bij een conflict met zich meebrengt het zwaarst voor de definitie van veteraan: "veteraan zijn" vertelde Edgardo tijdens een interview, "is een recht dat verworven wordt door deel te zijn van een conflict, om in levensgevaar te zijn, omdat je voldeed aan een operationeel order gerelateerd aan de veiligheid van je volk"[32], waarop Tulio aanvulde dat "de essentie is geopereerd te hebben in een risicozone. Levensgevaar dat is gekoppeld aan het opvolgen van defensieorders. Een deel van de kust werd verdedigd, omdat vanaf daar de Britse vloot werd aangevallen. Als een deel van de kust verdedigd wordt, is dat omdat het aangevallen kan worden. En dat is de basis."[33]

De argumenten die zij gebruiken om dit standpunt te onderbouwen zijn helder en maken naar mijn idee de dubbelzinnigheid van hun miskenning duidelijk. Een eerste, veelgebruikt argument, is dat de zeventien doden die op het vasteland gevallen zijn, officieel zijn opgenomen in de lijst van gevallenen in de oorlog en dus erkend worden als nationale helden. De veteranen menen dat zij in dezelfde situatie zaten als "onze zeventien *compañeros* binnen de 649 gevallenen. Als zij op die lijst staan is het omdat ze een gevechtspositie hadden"[34]. Ten tweede zijn ook de officieren die vanaf het continent bij de oorlog betrokken waren erkend als veteraan en ten derde zijn lang niet alle veteranen die op de eilanden of op zee geparticipeerd hebben daadwerkelijk betrokken geweest bij gevechten, zoals civiele participanten.[35]

[31] "un kiosquera me dice Jorge me dice, vos sos veterano de guerra? Si, le dige, pero el estado todavia no me reconocio. Porque? y le conte, dice no, la veterania es solo para los que combatieron, y el dice estas equivocada. Cantos anos tene vos? 28 me dice... en el 82 no habias nacido todavia. informate bien! informate bien! vos no estas informada. Si queres yo te informo, no es asi, veterano no es que combati, no hay que combatir para ser veterano, yo fui participe directo del conflicto." (Jorge, interview 5 april 2012)

[32] "Ser veterano de guerra es un derecho adquirido por ser parte de un conflicto, por estar en riesgo de vida, por que cumpliste una orden operacional que estaba relacionada con la seguridad de tu pueblo." (Edgardo, interview 4 april 2012)

[33] "la esencia es haber operado en una zona de riesgo de combate. Riesgo de vida. […] el riesgo de vida esta vinculado al cumplimiento de ordenes de defensa. Se defendió un sector de costa, porque desde allí se atacaba la flota británica. Si un sector de costa es defendido, es porque puede ser atacado. Y ese es la base." (Tulio, interview 16 april 2012)

[34] "nuestros 17 compañeros dentro los 649 caídos, si están en ese listado es porque tenían un puesto de combate." (Tulio, interview 16 april 2012)

[35] Zie voor een overzicht van erkende en niet erkende veteranen tabel 1.

Achter deze rationele argumentatie ligt echter een geheel van ervaringen, emoties en relaties. Uit de discussie over wie zich *ex combatiente* mag noemen en wie niet, blijkt dat de ervaringen van deze groep genegeerd en gedevalueerd worden, wat volgens Ward (2009) uitsluiting en marginalisering in de hand werkt. Zelf vinden zij dat hun ervaringen meer waardering verdienen wat zich in officiële erkenning zou moeten uiten, zoals onder andere Osmar me vertelde,

> *"Ik wil dat ze me erkennen. Want ik beleefde, ik weet dat ik het beleefd heb, het is geen verhaaltje. Ik weet wat ik daar beleefd heb, ik weet wat er gebeurd is. Hoewel ik niet vocht, ik was daar en ik was in een gevechtssituatie. En ik heb overleden* compañeros. *Wat ik zoek is de erkenning."*[36]

Dat hun ervaringen gedevalueerd worden is zowel te wijten aan een onwetendheid en desinteresse van het Argentijnse volk, als aan een beschermende instelling vanuit erkende veteranen naar het begrip combatiente. Zij beschermen de term *combatiente* om hun de exclusiviteit van hun eigen positie als erkend veteraan te waarborgen. Dit illustreert het inzicht van Eriksen (2002) dat culturele overeenkomsten tot conflict kunnen leiden, omdat meerdere groepen dezelfde identiteit en stereotypen claimen.

De schade die de miskenning en devaluering van hun ervaringen bij de veteranen aanricht, is reëel, en moet zoals ook Taylor (1994) stelt niet onderschat worden. De sfeer van *ocultamiento* en onverschilligheid in de samenleving doet de veteranen naar eigen zeggen meer leed aan dan de oorlog zelf: "we hebben hier een gezegde: ons doet de onverschilligheid die het Argentijnse volk ons aandoet meer pijn, dan het vijandig staal. Als er een Engelsman komt en die schiet me in het been … dan doet de onverschilligheid van het Argentijnse volk me meer pijn"[37]. Deze onverschilligheid vanuit het volk, vanuit erkende veteranen, en vanuit de regering zorgt voor gevoelens van verontwaardiging, verdriet, eenzaamheid en een "ontworteling van de samenleving, die informatie mist"[38] en zorgt voor teleurstelling, met name in de regering: "ik voel me een beetje teleurgesteld. Niet alleen in deze regering maar in alle voorgaande regeringen. We kunnen niet alleen deze regering

[36] "Quiero que me reconozcan. Por que yo viví, yo se que lo viví allá, no es un cuento. Yo se lo que viví allá. yo se lo que paso. Si bien no combatí, estuve allí y estuve en situación de combate. Y tengo compañeros muertos. Lo que busco es el reconocimiento." (Osmar, interview 2 maart 2012)
[37] "aca tenemos un dicho: a nosotros nos duele mas la indiferencia que hace el pueblo argentino con nosotros, nos duele mas, eso, que el acero enemigo. Si viene un ingles y me tira un tiro en la pata … me duele mas la indiferencia del pueblo argentino." (Jorge, interview 5 april 2012)
[38] "sentimos el desarraigo de la sociedad, que a falta de información." (Edgardo, interview 4 April 2012)

de schuld geven, dit komt van meerdere voorgaande regeringen. Een beetje teleurgesteld door de regering."[39]

De veteranen willen kunnen bewijzen dat zij daadwerkelijk gedaan hebben wat zij zeggen dat zij gedaan hebben, en dat hen de identiteit gegeven wordt die zij claimen. Het is een kwestie van eer om het land te dienen en te verdedigen, een patriottistische handeling, en zodoende draait erkenning ook om eer en patriottisme. Erkenning zou hen toestaan opnieuw trots te zijn, het is in "de trots dat de staat je erkent"[40] dat hun ervaringen opnieuw waardevol worden en de betekenis ervan uit de miskenning gehaald wordt. Deze ervaringen, zowel van "slachtoffers van een oorlog"[41] als van soldaten die hun land met eer hebben verdedigd, constitueren deels de identiteit van deze mannen, die nu op verschillende manieren uitgesloten worden van de samenleving. Het toekennen van erkenning moet daarom niet alleen gezien worden als het toekennen van een identiteit, maar als en herwaardering van de ervaringen en handelingen en het opnieuw insluiten in de samenleving van deze veteranen.

[39] "Me siento un poco defraudado. No solo de este gobierno sino de todos gobiernos anteriores. No podemos echarle la culpa a este gobierno solo, esto viene de varios gobiernos atrás. Un poco defraudado por el gobierno." (Osmar, interview 2 maart 2012)
[40] "el orgullo que el estado te reconosca" (Jorge, interview 5 april 2012)
[41] "somos victimas de una guerra. Fuimos usados para un conflicto. Jugaron con nuestros cuerpos" (Edgardo, interview 4 april 2012)

4. Symboliek en protest op de Plaza de Mayo

> *Terwijl ik met Adriano praat lopen er drie jonge Braziliaanse toeristen langs het kampement. Één van de meisjes gaat in de fontein staan en de jongen maakt foto's. Het andere meisje staat er lachend bij te kijken. Nadat het meisje uit de fontein is gestapt en even op de grond heeft gestampt om haar slippers droog te maken lopen ze verder. Het kampement, de toekijkende veteranen en de enorme spandoeken lijken ze niet te hebben opgemerkt.*[42]

Dit hoofdstuk gaat in op het collectieve protest van de veteranen zoals dat in Campamento TOAS Plaza de Mayo georganiseerd is. Het kampement is op 25 februari 2008 opgebouwd op de Plaza de Mayo. Voor die tijd protesteerden de veteranen ook maar minder gestructureerd en in kleinere groepen. Het werd steeds duidelijker voor hen hoe de problematiek van erkenning in elkaar zat en bij wie zij eigenlijk moesten aankloppen met hun claim. Toen eenmaal bleek dat het probleem bij de regering lag en niet bij het congres zoals zij eerst dachten, hebben zij op de Plaza de Mayo hun kampement opgebouwd. Het doel was meer *poder* (invloed, macht) te krijgen en mensen samen te brengen en daarin waren zij succesvol. De aanwezigheid op het plein maakte dat steeds meer veteranen zich aansloten bij de groep en langzaam maar zeker groeide het kampement uit tot wat het nu is.

Er zit echter een zekere ambiguïteit in de situatie van dit protest in de Argentijnse samenleving. Enerzijds zijn de veteranen door de locatie van het kampement en door collectieve acties als protestmarsen zeer sterk aanwezig in de publieke ruimte, deze presentie is dan ook de belangrijkste strategie van het protest. Anderzijds worden zij zoals het korte vignet hierboven illustreert letterlijk voorbijgelopen, genegeerd door de samenleving, de media en de regering. Zij claimen een bepaalde positie maar er wordt niet naar hen geluisterd en ondertussen gaan de dagen voorbij zonder dat er vooruitgang geboekt wordt. Aan de dynamiek en betekenis van de Plaza de Mayo als ruimte, plaats en symbool zal ik de eerste paragraaf besteden. De tweede paragraaf gaat in op de organisatie van het kampement dat sinds 2008 op de Plaza de Mayo staat.

---

[42] Veldnotitie 1 maart 2012

Interactie op de Plaza de Mayo

De Plaza de Mayo is niet toevallig gekozen als locatie voor het kampement. Het plein staat bekend als het politieke centrum van Argentinië en wordt omringd door de meest invloedrijke instanties, namelijk het regeringspaleis, de kathedraal, het gemeentehuis, de belastingdienst en vlak om de hoek bevinden zich de verschillende ministeries. Het is de plek waar alle metrolijnen van Buenos Aires samenkomen en waar mensen overstappen om van en naar hun werk te gaan. Daarnaast staat het plein symbool voor de macht van het volk, of beter gezegd de invloed van het volk op de regering en vice versa, wat volgens Robben (2005: 25) ontstaan is in de tijd van Perón, tegelijk met de opkomst van massamobilisaties:

> *"Perón had consecrated the Plaza de Mayo during ten years of mobilizations as the nation's foremost political arena where the Argentine people and the authorities determined their destiny. Packing the square with an immense crowd became henceforth a proof of political legitimacy for every future Argentine president and dictator"*

Echter, zoals bij elk symbool is de betekenis ervan niet eenduidig en kan die naar de hand van de gebruiker ervan gezet worden. Het veld van betekenis van de Plaza is gebaseerd op politieke macht, maar omdat méconnaissance optreedt geven actoren hun eigen betekenis binnen dit veld wanneer zij zich op het plein begeven of er over communiceren. Op deze manier is de Plaza de Mayo zowel een symbool als een geleefde plaats, en daarmee "in constant flux, a discourse in process" waarin "the immense investment of culture in the construction of place" helder naar voren komt (Ashcroft, et al. 2006: 355). De Plaza de Mayo is namelijk ook het plein waar de onderdrukking van het volk op een dieptepunt kwam toen antiperonistische militairen er in 1955 een protesterende menigte liet bombarderen. De Plaza de Mayo is ook de plaats waar generaal Galtieri een grote menigte toesprak om het begin van de Malvinas oorlog aan te kondigen, wat een pijnlijke gebeurtenis is voor de veteranen gezien de gemarginaliseerde positie waarin zij zich nu bevinden:

> *"op dit plein op 2 april 1982 had je 150.000 personen die, het nationale volkslied zingend en de dictatuur toejuichend, ons naar een oorlog stuurden. Wetend dat het een oorlog was, dat hun kinderen gingen sterven!"*[43].

Zoals inmiddels duidelijk is geworden, is van de menigte die toen de oorlog steunde weinig overgebleven in de steun voor de veteranen.

De Plaza de Mayo is ook het plein waar de 'Madres de Plaza de Mayo'[44] nog wekelijks hun rondes om de piramide[45] lopen om zo de herinnering aan hun verdwenen kinderen in stand te houden. Voor hen is het plein de plaats waar zij weerstand wisten te bieden tegen de militaire junta en ook zij halen een deel van hun empowerment en legitimiteit uit deze publieke ruimte. In het geval van de moeders is de esthetiek van het plein zelfs aan hen aangepast, wat wil zeggen dat het embleem van de moeders, een witte hoofddoek, op de straatstenen rond de piramide is geschilderd. Zoals de moeders van het plein zijn, is het plein ook van de moeders en daarmee het domein van de Argentijnse mensenrechtenbeweging.

Het zijn twee langs elkaar bewegende protesten, dat van de veteranen en dat van de moeders. Ze laten elkaar met rust en respecteren elkaars aanwezigheid op het plein. De veteranen zetten zich, net als de moeders, actief in om het plein ook dat van hun te maken. Door het kampement op deze locatie op te bouwen hebben zij een deel van het plein bezet. Met deze fysieke aanwezigheid hebben zij zich een deel van dit symbool letterlijk toegeëigend. Op 2 april 2012, de dertigste verjaardag van de oorlog en nationale 'dag van de veteraan en de gevallenen van Malvinas', hebben de veteranen naast het kampement een symbolisch kerkhof geplaatst. Het bestaat uit achttien witte houten kruizen, zeventien voor de gevallenen op het vasteland en één voor de overige oorlogsslachtoffers. De naamloze kruizen zijn omhangen met Argentijnse vlaggen en kettinkjes met een kruisje en vormen een esthetisering van de opoffering voor de natie waarin de veteranen zeggen geparticipeerd te hebben.

Door te waken bij dit kerkhof eren zij in de eerste plaats de doden die onder hen gevallen zijn, maar markeren zij ook de Plaza de Mayo als hun gebied en trekken zij veel aandacht voor hun protest. De zeventien doden die vielen op het vasteland worden zo herinnerd in het centrum van de

[43] "en esta plaza el día 2 de abril de 1982 hubo 150.000 personas que cantando el himno nacional y vitoreando a la dictadura, nos mandaron a una guerra. Sabiendo que era una guerra, que iban a morir sus hijos! (Edgardo, interview 4 april 2012)

[44] De organisaties 'Madres de Plaza de Mayo' en 'Madres de Plaza de Mayo Linea Fundadora', in Nederland ook wel bekend als de 'Dwaze Moeders', verloren door de militaire dictatuur op gewelddadige wijze hun kinderen en kleinkinderen en protesteren sindsdien op het plein tegen deze en soortgelijke grove mensenrechtenschendingen.

[45] Zie kaart 2.

Argentijnse samenleving maar de veteranen benadrukken hiermee dat ook zij deze centrale positie verdienen. Zij claimen een centrale positie in de natie, die van veteraan die de natie verdedigd heeft maar krijgen die positie niet toegewezen. Als protest hierop nemen ze fysiek een centrale positie in met hun aanwezigheid op de de Plaza de Mayo. Door vervolgens een Ceibo, de nationale boom, te planten binnen de omheining van kampement en veel gebruik te maken van Argentijnse vlaggen, markeren zij het kampement weer als nationaal gebied en zichzelf als Argentijnse veteranen.

Er is zeker communicatie tussen de veteranen en de moeders. De spandoeken van het kampement waar de leus 'herinnering, gerechtigdheid, waarheid'[46] op staat hangen naar de piramide van de moeders gericht, waarmee de veteranen laten zien dat zij de strijd van de moeders respecteren, maar benadrukken intussen dat de strijd voor mensenrechten ook hun strijd is en dat ook die in de context van het trauma van de dictatuur gezien moet worden. Omgekeerd hebben de moeders[47] zich als organisatie uitgesproken ten gunste van de veteranen en steunen hen zodoende in hun claim. Deze steun betekent veel voor de veteranen. De moeders hebben een invloedrijke positie in de mensenrechtenbeweging in Argentinië en hun steun is als een bron van legitimiteit, zoals ook de steun van andere organisaties op deze manier waardevol is. Het kampement is aangesloten bij het INADI, een nationaal instituut tegen discriminatie, xenofobie en racisme, en wordt in woord gesteund door allerlei mensenrechtenorganisaties[48], maar bijvoorbeeld ook kardinaal Bergoglio, representant van de katholieke kerk, de associatie van advocaten van Buenos Aires en de aanzienrijke Franse veteranenorganisatie ARAC, steunen de veteranen in hun claim.

Ook de relatie met het leger is in de jaren dat het kampement bestaat aanzienlijk verbeterd, tot zover toe dat het leger de veteranen als *combatientes* heeft erkend door hen op te nemen in de lijst met directe participanten in de oorlog, welke overgenomen is door het Ministerie van Defensie en vanaf daar doorgestuurd is naar het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Het enige wat op dit moment nog ontbreekt is een presidentiële beslissing om deze aangevulde lijst te bekrachtigen en de veteranen zodoende officieel te erkennen. Er zijn echter verschillende factoren die ertoe bijdragen dat deze beslissing nog niet genomen wordt.

Zo werkt het gebrek aan steun en soms zelfs opzettelijke tegenwerking vanuit erkende veteranen sterk tegen de claim van de niet-erkende veteranen. Voor veel erkende veteranen biedt veteraanschap een zekere exclusiviteit en een identiteit die verdedigd dient te worden. Er zijn

[46] 'memoria, justicia, verdad' – de drie sleutelwoorden van Argentijnse mensenrechtenbewegingen sinds de dictatuur.
[47] Alleen de 'Madres de Plaza de Mayo Linea Fundadora'.
[48] Ander andere: SERPAJ (Pérez Ezquivel); Abuelas de Plaza de mayo; Asamblea Permanente por los Derechos Humanos; Liga Argentina por los Derechos del Hombre; Movimiento Ecuménico.

verschillende veteranenassociaties die het protest steunen[49] maar de grotere en meer invloedrijke organisaties zoals AVEGUEMA en de antimilitaire organisatie CECIM distantiëren zich expliciet van de claim. Deze organisaties onderschrijven een discours waarin *combatientes* degenen zijn die op de eilanden gevochten hebben.

Volgens politicoloog Jorge Battaglino[50] hebben tegenstanders van de claim dit discours in de jaren '90 met succes weten te verspreiden in de Argentijnse samenleving. Dit maakt dat de gemiddelde Argentijn weinig interesse heeft in het protest omdat deze zich het idee eigen heeft gemaakt dat het terecht is dat de veteranen niet erkend worden. Ze worden wel de 'valse ex *combatientes*' of 'valse veteranen' genoemd. Erkende veteranen hebben dus een overheersende stem (gehad) in de discussie om de definitie van *combatiente*. Daar komt bij dat het leger, dat de veteranen tegenwoordig dus wel erkent, weinig politieke invloed heeft overgehouden na de dictatuur.

Een laatste punt is dat de protestcultuur waarvan het kampement een onderdeel is hen ook tegenwerkt. Zoals ik in hoofdstuk twee aangaf is de staat zeer huiverig om toe te geven aan de eisen van protesten, door de grote hoeveelheid protesten en claims die direct tot de staat gericht zijn en dus niet via het partijsysteem lopen. Soms uit deze angst zich in repressie en soms, zoals nu met het kampement gebeurt, in het negeren van het protest. De regering heeft overigens ook de mogelijkheid om het protest te negeren vanwege het passieve karakter ervan. Zolang de veteranen passief protesteren op het plein geven zij mensen de mogelijkheid hen voorbij te lopen en daarmee indirect de regering ook de mogelijkheid om hen te negeren. Wellicht zouden ze wel een reactie krijgen wanneer zij een straatblokkade zouden organiseren, maar vanwege een pacifistische ideologie die zij als collectief uitdragen doen zij dit niet.

De groep organiseert protestmarsen om de zichtbaarheid te vergroten, maar zorgt er altijd voor dat ze niemand in de weg staan. De gedachte hierachter is dat zij niemand willen hinderen. Bijna alle veteranen hebben zelf werk en hebben dat hard nodig en dat is voor andere mensen net zo, dus mensen moeten gewoon naar hun werk kunnen. Wat ze hiermee willen laten zien is dat ze respect hebben voor de maatschappij. Walter vult hierop aan dat "deze strijd emblematisch moet zijn. Het moet een voorbeeld zijn dat zegt, 'je kunt een strijd hebben zonder iemand te schaden'"[51]. Dit pacifisme heeft dus niet in de eerste plaats te maken met een afkeer van geweld of oorlog, aangezien veel veteranen stelden dat ze weer naar de oorlog zouden gaan als ze het over konden doen, maar

[49] Zoals de 'Federación de Veteranos de Guerra de Corrientes' en 'Veteranos de Rió grande'.
[50] Interview 25 april 2012
[51] "esta lucha tiene que ser emblemática. Tiene que ser un ejemplo decidiendo 'vos podes tener una lucha, .. sin perjudicar a nadie'" (Walter, interview 6 maart 2012)

met het imago van de groep en hun relaties met de rest van de samenleving. Volgens Battaglino is het zelfs noodzakelijk dat zij zich op deze manier positioneren: de veteranen hebben werkelijk alle steun nodig die ze kunnen krijgen willen ze ooit hun doel bereiken. Hoe dan ook, of het nu uit persoonlijke overtuiging is of uit groepsbelang, met hun passieve en pacifistische protest nemen de veteranen als subjecten deel aan de constructie van een protestcultuur waarin geweld en verstoring niet noodzakelijk zouden moeten zijn. Om beter te begrijpen hoe dit passieve, maar inherent actieve protest functioneert zal ik de organisatie van het kampement bespreken.

De organisatie van Campamento TOAS Plaza de Mayo

De tent waarin de veteranen op het plein verblijven is om een grote boom gebouwd, het dak en de muren zijn van planken en bamboestokken opgetrokken waarover zeilen zijn gespannen. Het kan behoorlijk stormen in Buenos Aires maar de tent is verbazingwekkend stabiel, lekt nauwelijks en alleen daar waar het dak om de boom in het midden gevormd is komt er water binnen. De meeste schade ontstaat door de wind die dag en nacht aan de zeilen en spandoeken rukt. Er staat een koelkast, een radio en een TV, er hangen ventilatoren aan het dak, er is een keukentje, een slaapruimte met drie bedden en een leefruimte met tafels en stoelen. Hier, half binnen de tent, half erbuiten brengen de veteranen veel tijd door.

Het is een verzamelplek voor hen geworden. Vanuit deze tent bespreken zij het dagelijks leven, grappen ze met elkaar, drinken zij maté, kijken ze naar voorbijgangers en discussiëren ze over hun situatie, over gebeurtenissen van de afgelopen weken en over plannen voor de komende tijd. Sommigen zijn er elke dag te vinden, anderen een paar keer per week, weer anderen komen alleen af en toe langs. Overdag zijn er tussen de twee en tien mensen aanwezig, maar na vijf uur wordt het drukker. Dan komen de mannen die een (vaste) baan hebben van hun werk, de meesten komen direct naar het kampement. Twee mannen hebben steeds een vaste dag of nacht waarin ze aanwezig moeten zijn zodat het kampement niet onbeheerd wordt achtergelaten.

In het totaal zijn er een kleine vierhonderd veteranen aangesloten bij het kampement. De groep, geregistreerd als civiele associatie, heeft een commissie van ongeveer vijftien mensen van waaruit het contact naar buiten wordt georganiseerd en waar vergaderd wordt over onderwerpen die de groep aangaan. Zo zijn er vaste mensen voor het contact met de regering en voor het contact met geallieerde mensenrechtenorganisaties. Vaak nemen zij ook het woord wanneer er bezoekers in het kampement zijn omdat zij beter geïnformeerd en gearticuleerd zijn over de actuele staat van hun ingewikkelde politieke en juridische situatie. Toch is er weinig te merken van een hiërarchie in de

interacties tussen veteranen: voorstellen worden door de commissie altijd aan de groep voorgelegd om over te beslissen en zij discussiëren als gelijken over thema's die hen allemaal aangaan.

Dani is de enige veteraan die 7 dagen in de week in het kampement woont. Vijf dagen nadat het kampement opgericht werd heeft hij zich bij de groep aangesloten. Hij heeft geen vrouw of kinderen, hij is '*solero*' en daarom kan hij dit doen. Hij heeft geen werk en leeft van de sociale zekerheid die het kampement hem biedt. Hij heeft nooit op straat gewoond, maar woonde zeven jaar in een hotel. Ik vraag hem hoe het is om in het kampement te wonen. Hij trekt een lang gezicht en zegt, "behoorlijk saai", maar daar voegt hij aan toe dat er altijd verschillende mensen zijn, *compañeros*, journalisten, toeristen.[52]

Uit dit uittreksel van een gesprek met Dani wil ik graag drie punten toelichten: de functie van het kampement als sociaal vangnet, in de vorm van georganiseerde hulp voor de veteranen die dat nodig hebben; de onophoudelijke in- en uitloop van een verscheidenheid aan geïnteresseerde of betrokken mensen, die gerelateerd is aan de belangrijkste strategie van dit protest namelijk aanwezig zijn in de publieke ruimte; en de sociale interactie van de veteranen onderling en de sleur en verveling van het dagelijks bestaan die ondanks alles sterk aanwezig is.

Voor degenen die zelf niet genoeg verdienen om rond te kunnen komen is de collectiviteit gaan functioneren als een sociaal vangnet. Één keer per maand leggen de veteranen die iets kunnen missen geld in, waar vervolgens etenswaren van gekocht worden. Dit eten wordt verzameld in het kampement. In de tent staan dan overal dozen en zakken met eten: pakken rijst, pasta, houdbare melk, koekjes, blikken tomatenpuree, maïs, alles in grote hoeveelheden opgestapeld. De veteranen maken vaak grappen over deze enorme hoeveelheid eten, zoals 'hier kunnen we de hele winter mee door'. Het onderstreept de schaal waarin de individuele veteranen moeite hebben rond te komen en het laat heel duidelijk zien hoe basaal de nood van velen van hen is. Het belang van geld in deze claim wordt ook duidelijker: zoals ik in het vorige hoofdstuk besprak claimen de veteranen de eer die hen toekomt, de erkenning voor wat zij gedaan hebben, wellicht voor de jeugd die zij verloren hebben en de identiteit die hen niet toegekend wordt, maar de financiële problemen doen daar niet aan onder.

De sterke aanwezigheid van het kampement in de publieke ruimte werpt wel degelijk vruchten af, in de zin dat er dagelijks mensen langs komen om informatie te vragen over het protest en de situatie van de veteranen. Vaak zijn dit toeristen die de Plaza de Mayo bezoeken en wie het kampement opvalt, waarvan sommige alleen foto's nemen van buitenaf, maar andere ook met de

[52] "bastante aburrido" Dani, veldnotities 5 april 2012

veteranen praten. Daarnaast komen er veel Argentijnen die geïnteresseerd zijn in de situatie, zoals journalisten, docenten, studenten en mensen die de veteranen een hart onder de riem willen steken of juist met hen in discussie gaan. De veteranen zorgen er voor dat bezoekers altijd te woord gestaan worden, zoals ik boven aangaf meestal door mensen die de claim helder weten te articuleren.

De dagelijks terugkerende vragen kunnen echter ook teveel van het goede worden. Adriano bijvoorbeeld, die op een schip werkt en wanneer hij niet uitvaart vijf dagen per week in het kampement blijft, trekt zich terug in het slaapvertrek of loopt wat over het plein zolang er een interview plaatsvindt in de tent. Voor hem is de aandacht storend, hij heeft geen behoefte om het hele verhaal nog eens te moeten aanhoren. Het volgende vignet beschrijft een gebeurtenis waarin duidelijk wordt dat ook mensen die vaker bezoekers te woord staan hier soms geen behoefte aan hebben:

> *Als ik aankom in het kampement zit Charly met eenzelfde groepje studenten te praten als er die ochtend was. Ik groet hem en hij stelt me aan hen voor. Op dat moment komt er een derde groepje studenten aan, kennelijk voor dezelfde opdracht want ze herkennen de groep die al binnen zit. Tulio gebaart dat ze binnen kunnen komen en staat hen vervolgens te woord. Ik zit tussen de twee interviews in en luister met hen mee. Als beide groepen even later weg zijn komt er een vierde groep aan. Charly loopt snel het slaapvertrek in om hen niet te woord te hoeven staan, terwijl Dani, Jorge aanwijst om dit interview te houden. Die sputtert even tegen maar geeft dan toe en geeft een interview. Charly komt het slaapvertrek uit, geeft Jorge een schouderklop en hangt wat rond in de tent.*

Dat de veteranen niet altijd zin hebben om mensen te woord te staan heeft er mee te maken dat zij zelf soms moe worden van de herhaling van het verhaal, zeker op dagen dat er veel interviews gegeven moeten worden zoals ik hierboven beschrijf. Daarnaast heeft het te maken met een zekere stagnatie in het protest, een sleur die is ontstaan in de vier jaar dat zij aanwezig zijn op de Plaza de Mayo. “Het is een strijd van vier jaar. Hier aanwezig zijn met feestdagen, aanwezig zijn op 24, 25 december, 1 januari. Bijna alle dagen hetzelfde”[53], wat maakt dat verveling, niets doen, hangen, een groot deel van de tijd in het kampement beslaat. Vaak zitten mensen voor zich uit te staren, in te

[53] “es una lucha de 4 anos. estar acá en feriados, estar el 24 25 de diciembre el primero de enero. Casi todos los días igual.” (Osmar, interview 2 maart 2012)

dommelen, naar buiten te kijken of een krantje te lezen. Af en toe wordt er als tijdverdrijf een kaartspel gespeeld.

Het protest is vermoeiend voor de veteranen, maar het kan niet en mag niet vermoeiend zijn om het gaande te kunnen houden. Opgeven is voor hen geen optie: "onder ons, ja het is vermoeiend. Maar we kunnen onze schouders niet laten hangen, of thuis blijven zitten. Als we dat doen is het snel afgelopen met deze tent"[54]. Zoals ook Anastasio zei, "ik denk dat niemand het leuk vindt"[55], uitten veel veteranen zich over het kampement niet als iets dat leuk is, ondanks de aanwezigheid van de andere veteranen en de verscheidenheid aan bezoekers, maar als iets dat nodig is. "Ik voel me goed als ik hier ben met al mijn compañeros", stelt Osmar, "Maar er is een moment gekomen waarop je niet meer hier wilt zijn. Ik zou in deze samenstelling willen zijn maar op een andere plek, rustig, niet met een dergelijke strijd, zie je, vragend naar iets dat niet overeenkomt"[56].

Ook Tulio, president van de civiele associatie, uit zijn zorgen over deze demotiverende en langdurige kant van het protest:

> *"Kijk, er is een mogelijkheid dat dit zich opbreekt en elk naar zijn huis gaat. Ik weet niet hoelang dit nog te handhaven is. Maar het is een kwestie van eigenwaarde dat dit is opgezet. En geen resultaat hebben kost veel. Het is een kwestie van eigenwaarde. Maar ik wil hier niet zijn. Wel in mijn huis. Ik wil hier zijn, het is niet dat ik niet wil ja, maar ik ben liever in mijn huis met mijn spullen. Ik leid aan slapeloosheid, kijk hoe ik er aan toe ben! Het protest put zichzelf uit. Het geeft geen resultaat wil dat zeggen. Nog niet."*[57]

Toch wordt er ook veel gelachen in het kampement en heerst er, naast verveling, een gemengde sfeer van gezelligheid en strijdlustigheid. Het protest geeft namelijk ook hoop. Hoop, dat de problematiek van de veteranen snel opgelost zal worden,hoop dat zij zich snel erkend veteraan zullen mogen noemen. Hoewel er, zoals Tulio hierboven stelt, weinig resultaat geboekt wordt in de

[54] Pedro, veldnotitie 15 maart 2012
[55] "pienso que nadie lo gusta" (Anastasio, 16 april 2012)
[56] "Me siento bien cuando estoy aca con todos mis companeros. Pero llego una momento en que uno no quiere estar mas aca, quisiero estar con esto pero en un otro lugar, tranquilo, no con una lucha de esta, tantos anos, viste, pidiendo algo que no corresponde" (Osmar, interview 2 maart 2012)
[57] "mira, la posibilidad es que esto se levanta y cada uno vuelve a su casa. No se cuanto mas se puede a sostener. Pero es una cuestión de amor propio que habiendo plantado esto. Y no teniendo resultados cuesta mucho. Levantarlo, digamos, y volver cada uno a lo suyo. Es una cuestión de amor propio. Pero yo no quiero estar acá. Si estar en mi casa. Quiero estar, no es que no quiero, si pero prefiero estar en mi casa con mis cosas, no?… Yo estoy con insomnia, mira como estoy! La protesta se agota en si misma. No da resultado eso decis. Todavia no." (Tulio, interview 16 april 2012)

zin dat de regering nog altijd geen veranderingen doorvoert, geeft het kampement wel degelijk het gevoel dat er iets gaande is, en dat er iets mee bereikt kan worden. En dat is een belangrijke motivatie voor de veteranen om te blijven komen, om te blijven protesteren, in de woorden van Osmar: "als ik kan kom ik elke dag, na het werk. […] waarom ik hier ben? Omdat ik de strijd voel"[58].

Het 'voelen van de strijd', een gevoel van *empowerment*, komt voort uit verschillende factoren, ten eerste het collectieve aspect van het protest. De mannen komen hier samen voor een gezamenlijk doel, als een collectief strijden zij voor erkenning. Tegenover elkaar hoeven zij zich niet uit te leggen, ze voelen zich begrepen omdat ze het zelfde meegemaakt hebben en dezelfde miskenning van hun ervaringen en identiteit hebben ondervonden. Dit betekent dat zij niet alleen staan, ze steunen op elkaars aanwezigheid en halen hier kracht uit om hun claim door te kunnen zetten. De gedeelde ervaringen van oorlog en uitsluiting zorgen voor een sterke solidariteit, die zich bijvoorbeeld uit in het sociale vangnet dat zij voor elkaar hebben opgezet. Een tweede factor die inspirerend en motiverend werkt is de locatie van het kampement: de Plaza de Mayo. Hun aanwezigheid op het plein geeft hen het gevoel dat ze iets kunnen bereiken met dit protest. Zoals Tulio zei, "terwijl we hier zijn zal het probleem worden opgelost"[59].

Eind april, de laatste dagen van mijn veldwerk, begint het kouder te worden in Buenos Aires. De dagen worden korter en grijzer. Het is drukker binnen de tent, mensen zitten dichter op elkaar, het gesprek wordt meer in een groep gevoerd. Binnenkort zal het houtkacheltje dat in de leefruimte staat wel aangestoken worden. De mannen zijn nu 48 en 49 jaar oud en zij beseffen dat de tijd begint te dringen, nu sinds de oprichting van het kampement al zes *compañeros* zijn overleden. "Vandaag kan ik blijven vechten", zegt Walter, "maar morgen, weet ik niet"[60]. De Ceibo op de binnenplaats verliest haar laatste rode bloesems van dit jaar, terwijl het voor de vijfde keer winter wordt in Campamento TOAS Plaza de Mayo.

[58] "cuando puedo vengo todos los días. Salgo de trabajar. […]por que estoy acá? Por que siento la lucha" (Osmar, interview 2 maart 2012)
[59] "mientras estamos aca el problema se va a solucionar" (Tulio, interview 16 april 2012)
[60] "Hoy puedo seguir luchando, pero mañana, no sé." (Walter, interview 6 maart 2012)

5. Symboliek en performances van veteraan en natie

Wat gebeurt er op het moment dat een groep mannen het nationale volkslied zingt omdat zij als veteraan erkend willen worden? Hoe kan het 'zingen van de natie', zoals Butler en Spivak (2007) het noemen, verklaard worden als het inderdaad dezelfde natie is die hen uitsluit? Om deze vragen te beantwoorden, ga ik in op de manieren waarop de veteranen in Campamento TOAS zich representeren als 'veteraan', waarbij 'veteraan' voor een stereotype identiteit staat, en grijp ik terug op de performance van de natie die ik in hoofdstuk twee besproken heb. In dit hoofdstuk bespreek ik hoe de veteranen in Campamento TOAS zich discursief en performatief insluiten in de natie, in het bijzonder in de positie van veteraanschap in de natie en hoe zij symbolen hierbij betekenis geven en inzetten. De veteranen performen de identiteit 'veteraan' waarmee zij veteranen worden. Zoals Butler (Butler and Spivak 2007) het stelt, claimen zij het 'recht op recht' door de rechten al uit te voeren voordat die officieel toegekend zijn. Vervolgens ga ik in op een zeer belangrijke strategie in het protest van de veteranen, namelijk het presenteren van een counterdiscours, een alternatieve versie van de nationale geschiedenis van Malvinas, waarbij hun deelname in het grote verhaal van de Argentijnse natie ingesloten is en waarmee de veteranen deelnemen aan de constructie van het nationaal historisch narratief.

Insluiting in veteraanschap

Veteraanschap is ten eerste gerelateerd aan mannelijkheid. Alle veteranen in Argentinië zijn mannen, omdat in 1982 alleen jongens werden opgeroepen voor dienstplicht of in het leger konden dienen. In mijn interviews en gesprekken over veteraanschap spraken de veteranen[61] echter niet over mannelijkheid. Deze mannelijkheid wordt niet expliciet gemaakt, waarmee het als de norm voor veteraan wordt genomen. Het wordt als vanzelfsprekend gezien dat veteraanschap en mannelijkheid zo sterk met elkaar verbonden zijn. Mannelijkheid vormt dus een ongemarkeerde categorie voor veteraanschap, maar valt wel binnen de performance die door de veteranen op het plein uitgevoerd worden. Dit komt het sterkst naar voren wanneer de veteranen voor de ingang van de tent de vele

[61] Zowel erkend als niet erkend veteranen

voorbijgangers gadeslaan. Vooral vrouwen trekken veel aandacht en hoe 'vrouwelijker' die gekleed gaan hoe meer opschudding er in de tent ontstaat. Door bij het zien van een mooie vrouw naar haar te fluiten of elkaar aan te stoten bevestigen zij naar mijn idee naar elkaar hun heteroseksuele mannelijke identiteit.

Ten tweede is er een rijke verzameling symbolen die zowel met veteraanschap als met nationalisme in verband worden gebracht. Interessant is bijvoorbeeld het logo[62] van de civiele organisatie waarin links het Argentijnse nationale schild te zien is, en rechts een aanpassing op hetzelfde schild met het conflictgebied TOAS en de Malvinas erin weergegeven. Het meest geobserveerde symbool is echter de Argentijnse vlag. De vlag representeert het Argentijnse nationalisme en de Argentijnse natie. Toen in de jaren '90 verschillende veteranengroepen protesteerden voor betere voorzieningen voor veteranen, waarna geleidelijk aan nationale pensioenen werden ingesteld en onderscheidingen werden uitgereikt, droegen zij tijdens protestmarsen de Argentijnse vlag als een lint tussen hen in. In het dragen van de vlag, wordt de vlag ook het symbool van het Argentijnse patriottisme, de loyaliteit van het individu naar de natie. Precies op dezelfde manier dragen de niet-erkende veteranen tijdens protestmarsen tegenwoordig een honderd meter lange vlag tussen hen in waarmee zij hun eigen loyaliteit naar de natie bevestigen. Deze loyaliteit komt voort uit het oorlogsverleden waarin de Argentijnse vlag, zo stelt Tulio, het symbool is "dat we gingen verdedigen in '82. Het is deze vlag die ik ging verdedigen en ik hijs haar"[63]. Tegelijkertijd gebruiken zij de vlag om hun identiteit als Argentijn te benadrukken, "omdat het mijn vlag is"[64]. In de woorden van Jorge:

> *"De vlag? Ik houd van mijn land. De Argentijnse vlag? Ik houd van haar. Ik houd van mijn land. Hiervandaan ga ik nooit. Ja, want we zijn Argentijnen, tot de dood zijn we Argentijnen."*[65]

De vlag is voor hen dus zowel het symbool van de natie die zij in de oorlog met hun lichaam verdedigden als het symbool van hun patriottisme, hun liefde voor de natie, als het symbool van hun eigen, Argentijnse identiteit. Door de symbolen van de natie te gebruiken uiten de veteranen hun

[62] Zie bijlage 1.
[63] "Es el símbolo al que fuimos a defender en el 82. Es ese bandera que yo fui a defender y yo la enarbolo." (Tulio, interview 16 april 2012)
[64] "la bandera argentina? Porque es mi bandera" (Tulio, interview 16 april 2012)
[65] "La bandera? Yo amo mi país. La bandera argentina? Yo la amo. Yo le amo mi país. Yo de acá no me voy nunca. si si porque somos argentinos, argentinos hasta la muerta somos argentinos." (Jorge, interview 5 april 2012)

patriottisme, maar doen zij ook een beroep op het patriottisme van anderen. Erkenning en patriottisme zijn namelijk, zo stelt Tulio, "in werkelijkheid hetzelfde. Het is hetzelfde. De erkenning van degenen die hun leven hebben gegeven in naam van deze vlag van dit vaderland is juist dat. Dat is het patriottisme weerspiegeld in de medaille of in de wet. Het is hetzelfde"[66]. In deze gedachtegang zijn de veteranen voor erkenning dus afhankelijk van het patriottisme van de rest van de Argentijnse samenleving.

Gerelateerd hieraan is de steun die de veteranen bieden aan de Argentijnse claim op de Malvinas. De oorlog om Malvinas werd door Argentinië verloren, maar in de discoursen van veteranen is de claim op de eilanden altijd aanwezig gebleven. Hoewel ik mij in dit onderzoek hier niet op heb gericht, heeft dit naar mijn idee te maken met een noodzaak om zin te geven[67] aan de ervaringen van de oorlog aangezien deze claim de oorzaak van hun fysieke en mentale opoffering is geweest. De oorlog om Malvinas werd en wordt in Argentinië ingekaderd als een deel van de strijd om nationale soevereiniteit, in het bijzonder onafhankelijkheid van kolonialisme. Een ander interessant symbool om daarom hier te vermelden is de 'Torre de los Ingleses'[68]. De toren staat voor de veteranen symbool voor de Engelse kolonisering in Argentinië, met name de kolonisering van Malvinas, waar zij in 1982 tegen vochten. In de jaren 90 werd daarom door protesterende veteranen geprobeerd de toren te bezetten, maar de veteranen die dit toen probeerden slaagden hier niet in. Nu, op 22 maart 2012 besloten de niet-erkende veteranen een poging te wagen en zij wisten de toren te bezetten. Zij hingen Argentijnse vlaggen van de toren en wisten zo, symbolisch, tijdelijk de Engelse overheersing te overwinnen.

Tot slot wil ik ingaan op de *embodiment* van 'veteraan'. In hun protest gedragen de mannen zich op een bepaalde manier, zoals dat van veteranen verwacht wordt, maar zij belichamen die verwachting ook. Tijdens protestmarsen lopen de mannen die zichtbaar fysieke schade hebben opgelopen tijdens de oorlog vaak voorop, en ook in gesprekken over de gevolgen van de oorlog kunnen fysieke littekens ter sprake komen. Daarnaast dragen sommige veteranen legerkleding of kleding met camouflageprint, vaak het uniform dat zij in militaire dienst droegen. Deze *embodiment* verwijst naar hun tijd in de oorlog, geeft hen de legitimiteit zich ex *combatiente* te noemen.

[66] "Es que en realidad son los mismos. Es lo mismo. El reconocimiento de quienes ofrecieron su vida en voz de esta bandera de esta patria es justamente eso. Eso es el patriotismo reflejado en el medalla o en el acto. Es lo mismo."(Tulio, interview 16 april 2012)

[67] Zie Schok Schok, Michaela
2009 Meaning as a Mission: Making Sense After War and Peacekeeping. Delft: Eburon..

[68] De 'Toren van de Engelsen' heet sinds 1982 officieel 'Torre Monumental' ('Monumentale Toren) om de negatieve connotatie met Engelse overheersing tegen te gaan. De toren werd begin 20e eeuw gebouwd door Britse inwoners van Buenos Aires van uit Engeland verscheepte bouwmaterialen.

'Veteraan' is daarmee een identiteit die sterk naar het verleden gericht is: omdat zij, in hun definitie, *combatientes* waren, zijn zij nu veteraan. Gebeurtenissen en handelingen uit het verleden die deel uit zijn gaan maken van hun volwassenwording en identiteitsconstructie maken dat zij zich nu veteraan noemen. De performance van die identiteit is daarmee ook naar het verleden gericht, door het gebruik van de vlag die zij toen verdedigden, door de strijd om soevereiniteit hoog te houden via de claim op Malvinas en de bezetting van de Torre de los Ingles en door het dragen van de kleding die zij toen droegen. Officiële erkenning zou daarom een afsluiting van die periode uit het verleden kunnen markeren, en de mogelijkheid geven om door te gaan in het nu:

> *"Zonder de erkenning is het alsof we nog altijd, psychologisch in een gevechtsfront blijven. Nog altijd hebben ze ons niet teruggebracht uit onze loopgraaf. Nog altijd blijven we een deel van deze adolescentie voelen."*[69]

Zoals uit deze voorbeelden duidelijk wordt, bevestigen de mannen in hun handelingen, de dominante noties van 'veteraan'. Deze 'stylized repetition of acts' vormt hun performance van de identiteit 'veteraan'. Zij moeten confirmeren aan deze dominante representaties, omdat wanneer zij het stereotype –een bepaalde belichaming van retrospectie, mannelijkheid, patriottisme– niet reproduceren of overnemen, zij ook geen legitimiteit creëren om de claim op veteraanschap te maken. In andere woorden, door te voldoen aan het stereotype beeld van 'veteraan', definiëren de veteranen zich als veteranen en construeren zij de grenzen van 'veteraan' zodanig, dat zij zelf binnen die grenzen staan.

Er zit echter een contradictie in deze performance, in de zin dat zij zich representeren als veteranen maar in de samenleving en door de staat niet als zodanig geaccepteerd worden. Volgens Butler (Butler and Spivak 2007), kunnen dergelijke tegenstrijdige handelingen gelezen worden als een claim op "the right to rights". In deze context wil dat zeggen, dat de veteranen het recht op de rechten van 'veteraan' claimen, door in hun performance de rechten van veteraan al uit te voeren. Door zich te representeren als veteraan zijn zij in zekere zin al veteraan. Toch biedt deze representatie en de claim op 'the right to rights' geen garantie voor erkenning van die identiteit, zoals in deze situatie al te duidelijk wordt. Hierin sluit ik mij in mijn observaties aan bij Butler wanneer zij stelt dat "they are exercising these rights, which does not mean that they will "get"

[69] "Sin el reconocimiento es como que todavia, psicologicamente seguimos en un frente de batalla. Todavia no nos han traido de vuelta a nuestra trinchera. Todavia seguimos siendo siendo parte de esa adolescencia." (Edgardo, Interview 6 maart 2012)

them. The demand is the incipient moment of the rights claim, its exercise, but not for that reason its efficacity" (2007: 64).

Insluiting in de natie

Zoals ik in hoofdstuk twee en drie aangaf, is er in de Argentijnse samenleving veel onwetendheid over de geschiedenis van de oorlog en de situatie van de veteranen in het kampement. Één van de doelstellingen van het kampement is dan ook het uitdragen van een 'complete geschiedenis'. De veteranen benadrukken herhaaldelijk dat zij de waarheid vertellen en dat hun ervaringen onderdeel zijn van de (Argentijnse) geschiedenis. Hiermee wordt ook het antwoord duidelijk op de vraag, hoe zij daadwerkelijk uitgesloten worden van de natie: de devaluering en ontkenning van de ervaringen van deze groep maakt dat hun handelingen geen deel meer uitmaken van de nationale geschiedenis van de oorlog.

Wat echter ook duidelijk wordt, is dat de waarheid die zij presenteren niet de waarheid is van veel anderen zoals de erkende veteranen die hen tegenwerken. Het laat duidelijk zien dat de waarheid en de geschiedenis betwist worden en als onderwerp van onderhandelingen tussen actoren onderhevig zijn aan machtsstructuren. In deze paragraaf zal ik het discours van de 'waarheid' uiteenzetten zoals dat door de veteranen uitgedragen werd. Hun waarheid draait, zo zal ik beargumenteren, om het tegengaan van onwetendheid en *ocultamiento* en daarmee om een herwaardering van hun ervaringen en insluiting in de nationale geschiedenis.

De veteranen zijn zich zeer bewust van hun gemarginaliseerde positie in de samenleving, en doen er alles aan om daar uit te komen. In het vorige hoofdstuk besprak ik al de fysieke aanwezigheid op de Plaza de Mayo die een belangrijke symbolische betekenis heeft. De veteranen verplaatsen zich vanuit de marges van de samenleving naar het centrum, zowel letterlijk, velen wonen in de buitenwijken van de stad en moeten meer dan twee uur reizen om op de Plaza de Mayo aan te komen, als figuurlijk. De veteranen voelen zich Argentijn, zoals ik eerder benadrukte worden zij niet uitgesloten op de manier dat hun nationaliteit wordt afgenomen, maar zij voelen zich in een hoek gedreven, zoals Edgardo helder verwoordde:

> *"Ik ben een onderdeel. Als een verborgen deel. We zijn degenen die in een verborgen hoek roepen. Roepend om kinderen van ons volk verklaard te worden. Ze overschaduwen ons zeggende dat we er niet waren, dat we geen deel uitmaakten en in werkelijkheid maakten we wel deel uit en daar heeft het mee te maken. Het terugvorderen van de identiteit heeft te maken met het verlaten van deze donkere*

> *kant van de samenleving, van deze hoek van de mentale vorming van het volk. Daar heeft het mee te maken, met naar buiten komen en ze toeroepen, 'ik ben een veteraan van de soevereiniteit van het land!'"*[70]

Om uit deze 'donkere hoek' te komen, is het kampement gaan functioneren als een plaats waar 'de waarheid' gepresenteerd wordt, dat wil zeggen een waarheid waarin het verhaal van de oorlog op het vasteland ingesloten is in het grotere verhaal van de Malvinas oorlog. In deze claim op de waarheid worden zij als groep gesterkt door de hulp die zij krijgen van (mensenrechten)organisaties: "we hebben veel hulp van instanties hier" zo stelt Osmar, "en ik geloof dat als we zouden liegen we deze hulp niet zouden hebben"[71], helemaal omdat *verdad*, waarheid, één van de kernwoorden van de Argentijnse mensenrechtenbeweging is. Op informatieborden en spandoeken en in gesprekken met de veteranen kunnen buitenstaanders leren wat er zoal op het continent heeft plaatsgevonden en waarom de veteranen het recht op erkenning claimen – en daar recht op menen te hebben. Het protest kan daarom gezien worden als een bijzondere vorm van culturele educatie:

> *"We geven onderwijs. We implementeren een educatie door het spreken van de waarheid van wat er met ons gebeurde. Een onderwijs voeren zodat de mensen een cultureel bewustzijn verkrijgen. Wat we achterlaten is de waarheid over alle dingen. De geschiedenis van de waarheid."*[72]

De 'geschiedenis van de waarheid', zoals geformuleerd door Edgardo, die bijzonder expliciet ingaat op deze vorm van educatie van het kampement, is gebaseerd op de ervaringen van de veteranen zelf op het vasteland tijdens de oorlog. Door de handelingen en gebeurtenissen die toen hebben plaatsgevonden te blijven vertellen, hopen de veteranen hun geleefde geschiedenis aan het

[70] "Soy parte. Como una parte oculta. Somos los que estamos en un rincón escondido. Pidiendo a gritos. A gritos ser declarados hijos de nuestro pueblo. Nos opacan diciendo que no estuvimos, que no fuimos parte y en realidad si fuimos parte y tiene que ver con eso. Recuperar la identidad tiene que ver con salir de ese lado oscuro de la sociedad, de ese rincón de la formación mental del pueblo. Tiene que ver con eso, con salir y gritarles, 'yo soy un veterano de guerra de la soberanía del pais'" (Edgardo, interview 6 maart 2012)

[71] "Tenemos mucho apoyo de organismos acá viste [..] creo que si nosotros estuviéramos mintiendo no tendríamos ese apoyo."(Osmar, interview 2 maart 2012)

[72] "Estamos haciendo una docencia. Estamos implementando una educación hablando con la verdad con lo que paso con nosotros. Hacer una docencia para que la gente adquieren un conocimiento cultural. […] Lo que vamos a dejar es la verdad sobre todas las cosas. La historia de la verdad."(Edgardo, interview 4 april 2012)

Argentijnse volk over te brengen en die toe te voegen aan de al bestaande narratieven over de geschiedenis van Malvinas[73] en de culturele vorming van het volk, de Argentijnse natie.

> *"Het is belangrijk de waarheid te vertellen om te bereiken dat gerechtigheid wordt toegepast, en dat is deel van de culturele vorming van de samenleving. Dat wil zeggen, ons volk verdient de waarheid over alle dingen. Dat de mensen niet meer voor de gek gehouden worden. Één van de manieren is het vertellen van de waarheid en de geschiedenis van het conflict van Malvinas. Het is een geschiedenis die nooit compleet verteld is. Nooit is dat van het continent verteld.*
> *Wat vanaf hier* [het kampement] *verteld wordt is wat er beleefd is op alle niveaus, dat wat er gebeurde op de eilanden, wat er gebeurde op zee, wat er gebeurde op het continent. Hier hebben de mensen weet van alles. Dus de context verandert. Als we eerst een problematiek hadden die de samenleving die niet begreep omdat het nooit verteld was, vandaag onthul je aan het volk dat er een andere geschiedenis is. Ze moeten de absolute waarheid kennen."*[74]

De veteranen, in dit geval Edgardo, stellen dus dat in het kampement de *volledige* geschiedenis wordt verteld, die van het conflict op 'alle niveaus'. Daarnaast benadrukken zij dat de Malvinas oorlog officieel geen oorlog was, maar een gewapend conflict. Als de oorlog tussen Argentinië en Groot Brittannië verklaard was, zou het hele land conflictgebied geweest zijn. Nu werd alleen het gebied vanaf de kust en onder parallel 42° tot het conflictgebied 'TOAS' gerekend[75]. Over de precieze definiëring van het conflictgebied verschillen echter de meningen, wat resulteert in onenigheid over wie er wel of geen aanspraak kan maken op veteraanschap. In de waarheid van de veteranen waren zij onderdeel van het TOAS en hebben zij dus recht op deze titel. In de meer dominante denkbeelden

[73] Met 'de geschiedenis van Malvinas' –'la historia de Malvinas'– verwijzen de veteranen in eerste instantie naar de geschiedenis van het gewapend conflict in 82, ofwel de geschiedenis van de Malvinas oorlog, maar ook naar de historische strijd tussen Argentinië en Groot Brittannië om soevereiniteit over de eilanden.

[74] "es importante decir la verdad para lograr que se aplique justicia, y eso es parte de la formación cultural de la sociedad, o sea nuestro pueblo, se merece recibir la verdad por sobre todas las cosas. No hay que engañar mas a la gente. Una de las formas es decidiendo la verdad y la historia sobre el conflicto de Malvinas. Es una historia que nunca se contó completa. Nunca se contó lo del continente ni siquiera se han contado cosas que pasaron en las islas. […] Desde acá lo que se cuenta es lo que se vivió a todos los niveles, lo que paso en las islas, lo que paso en el mar, lo que paso en el continente. Acá la gente sabe, sabe de todo. […] Entonces cambia el contexto. Si antes teníamos una problematica que la sociedad no entendía porque nunca se contó, hoy estas revelando al pueblo que hay otro historia. Se tienen que saber la verdad absoluta." (Edgardo, interview 4 april 2012)

[75] Zie Kaart 1

en discoursen, is de geschiedenis van Malvinas daarentegen alleen de geschiedenis van de eilanden, de zee en de lucht maar niet het continent.

'De waarheid' is daarmee iets wat binnen de ervaringen en herinneringen van de veteranen zelf ligt, zoals Charly me zei, "de waarheid is hier"[76], terwijl hij op zijn borst wees. De waarheid die zij uitdragen is het verhaal van wat zij beleefd hebben en dat is iets wat niemand hen af kan nemen, juist omdat het 'vanbinnen' zit. Dat maakt echter ook, zoals ik in de inleiding al aanstipte, dat het voor buitenstaanders moeilijk is de precieze inhoud van die waarheid te begrijpen of te accepteren en dat de waarheid een zeer subjectief gegeven wordt. Met de enerzijds onbetwistbare maar anderzijds ongrijpbare waarheid van hun ervaringen presenteren de veteranen de geschiedenis zoals zij die beleefd hebben en waar zij zodoende onderdeel van zijn:

> *"Ik wil dat ze me de waardigheid teruggeven, van betrokken te zijn geweest. En het is meer. We zijn onderdeel van de geschiedenis. We zijn onderdeel van de geschiedenis en ik wil dat de staat dat ook begrijpt. De jongens van 18 jaar zijn hier vandaag de dag aan het kamperen omdat we onderdeel van de geschiedenis zijn."*[77]

Een onderdeel van de geschiedenis te zijn is waardevol voor de veteranen. Ashcroft et al. stellen dat "what it means to have a history is the same as what it means to have a legitimate existence (Ashcroft, et al. 2006: 317). Dit maakt het belang van geschiedenis voor niet alleen de claim maar ook voor hun identiteit als veteraan duidelijk. Hun ervaringen van de oorlog maken hen *combatientes*, geven hen de legitimiteit om hun claim te maken. Zoals ik in het vorige hoofdstuk aangaf waren de veteranen, toen nog 'jongens van 18 jaar', trots om deel te nemen aan een invloedrijke en eervolle gebeurtenis, de verdediging van de natie. Destijds werd door de regering en het leger hun patriottisme aangesproken ter motivatie, nu worden hun ervaringen uitgesloten uit de geschiedenis van Malvinas.

Het uitdragen van de waarheid –hun ervaringen– vormt dus in feite een manier voor de veteranen om een alternatieve geschiedenis te presenteren. Met hun educatieve discours willen zij het 'volledige verhaal' van Malvinas overbrengen, een in hun ogen 'absolute', maar hoe dan ook inclusieve geschiedenis. Hun geschiedenis is die van deelnemers aan de nationale geschiedenis. In

[76] "la verdad esta acá" (Charly, interview 30 maart 2012)
[77] "quiero que me devuelven la dignidad. De haber sido participe. Y es mas. Somos parte de la historia. Somos parte de la historia y yo quiero que el estado entiende eso tambien. Los chicos de 18 anos hoy en dia estan acampando aca porque somos parte de la historia." (Jorge, interview 5 april 2012)

deze inclusieve nationale geschiedenis creëren zij voor zichzelf een positie in de natie nu. De alternatieve nationale geschiedenis die in het protest gepresenteerd wordt, gaat in tegen de meer dominante opvattingen hierover en wordt niet zonder problemen geaccepteerd, wat maakt dat zij nu al vier jaar op het plein staan en 30 jaar na de oorlog nog niet erkend worden.

Zoals ik in hoofdstuk één besprak claimt nationalisme een geschiedenis waarin discontinuïteiten als continuïteiten gepresenteerd worden (Ohnuki-Tierney 2002), en waarin degenen die niet in het 'grote narratief' van gelijkheid passen uitgesloten worden (Bhabha 1990). Door zelf een narratief te presenteren waarin zij deelnamen en onderdeel zijn, sluiten de veteranen zichzelf discursief in, in het grote nationale narratief. In andere woorden, door te benadrukken dat Malvinas ook het continent was, maken de veteranen zichzelf (opnieuw) deelnemers van een belangrijk deel van de nationale geschiedenis waarvan zij nu uitgesloten worden.

Het is een vorm van, zoals Helen Tiffin ([1987] 2006: 99) het formuleert, "resistance writing". Door een alternatief 'verhaal' van Malvinas en een alternatieve constructie van *combatiente* te presenteren, pogen zij de dominante en algemeen geaccepteerde nationale geschiedenis te ontmantelen. Er ontstaat een "ongoing dialectic between hegemonic centrist systems and peripheral subversions of them" ([1987] 2006: 99), oftewel een dialoog tussen het dominante discours in de samenleving, wat ook door de staat uitgedragen wordt, en het ondermijnende discours vanuit de gemarginaliseerde groep veteranen. Om in de gedachte van Tiffin te blijven, is het discours van de veteranen zoals ik dat hierboven uiteengezet heb dus te zien als counterdiscursief. Door definities aan te passen en een alternatief verhaal te presenteren verzetten de veteranen zich tegen uitsluiting, onderdrukking en marginalisering. Met het zingen van het volkslied, het hijsen van de vlag, het dragen van uniformen en het presenteren van een alternatieve nationale geschiedenis nemen de veteranen tegelijkertijd deel aan de performance van de identiteit die zij claimen en aan de performance van de natie en onderhandelen zo de grenzen tussen insluiting en uitsluiting.

Conclusie

De mannen die protesteren in 'Campamento TOAS Plaza de Mayo' worden officieel niet erkend als veteraan. Dertig jaar nadat zij als dienstplichtigen naar het conflictgebied van de Malvinas oorlog[78] gestuurd werden, wachten zij nog altijd op de erkenning die hen, zo menen zij, toekomt. Door een miskenning van hun ervaringen van de oorlog worden zij uitgesloten van deelname aan de constructie van het nationaal historisch narratief, terwijl zij als participanten in de oorlog juist een belangrijke rol zouden hebben gespeeld in de nationale geschiedenis. In deze context komt de natie sterk naar voren als een inherent gelimiteerd construct dat afhankelijk is van insluiting en uitsluiting voor haar bestaan, zoals onder andere Bhabha (1990) en Anderson ([1983] 2006) bepleit hebben. Waar de marges van de natie zich bevinden hoeft echter niet eenduidig te zijn. Door me in dit onderzoek te richten op de ambivalente positie van deze veteranen die zowel behelsd als verdreven worden van de natie, wordt duidelijk hoe insluiting en uitsluiting door nationalisme gelijktijdig kunnen plaatsvinden. Enerzijds worden de veteranen ingesloten in de natie in de zin dat zij Argentijnen zijn. Hun nationale identiteit wordt hen niet afgenomen door uitsluiting van veteraanschap. Zij voelen zich, en maken dat ook expliciet, deel van het volk. Anderzijds worden zij uitgesloten van de natie in de zin dat hun ervaringen uitgesloten worden van deelname aan het nationaal historisch narratief.

Ondanks de vele steun die de veteranen krijgen bevinden zij zich in een ondergeschikte machtspositie. De grote tegenhanger is de staat die, als representant van de natie, als enige actor de macht heeft om deze veteranen officieel en dus onomstotelijk te erkennen of miskennen en is zo een invloedrijke actor in het proces van sociale insluiting en uitsluiting van deze groep. De natie op haar beurt zet weinig druk op de staat om de veteranen te erkennen, aangezien het idee dat soldaten die vanaf het continent bij de oorlog betrokken waren geen *combatientes* waren in de Argentijnse samenleving algemeen geaccepteerd is en de vorm van een dominant discours heeft aangenomen. Daarnaast is er veel onwetendheid over de rol van deze ex-soldaten in de oorlog. De veteranen moeten zodoende vanuit een marginale positie het dominante discours proberen te weerleggen om de claim op veteraanschap te kunnen maken. Zij hebben daarin weinig keuze behalve te confirmeren aan het stereotype van 'veteraan' en hun protest in passiviteit uit te voeren. Om de druk op de staat te kunnen vergroten hebben zij elk beetje steun dat zij kunnen krijgen nodig en alleen door een

[78] Zie kaart 1.

passief protest te organiseren kunnen zij zo veel mogelijk steun genereren zonder mensen tegen zich in het harnas te jagen. Wanneer zij een naar Argentijnse maatstaven actief protest zouden organiseren, door bijvoorbeeld geweld te gebruiken of verkeersaders te blokkeren zouden zij veel steun en sympathie uit de samenleving kunnen verliezen. Passief betekent hier overigens niet dat er niet actief geprotesteerd wordt. De veteranen organiseren met regelmaat protestmarsen of meer ludieke acties, zoals de bezetting van de Torre de los Ingleses of de plaatsing van het symbolisch kerkhof en met aanwezig zijn op de Plaza de Mayo zetten zij zich zeer actief in voor hun claim.

Willen de veteranen echter een geloofwaardig beroep op 'veteraan' doen en daarbij voor zichzelf legitimiteit creëren, dan zullen zij zich in hun performances en representaties als collectief en als individu moeten definiëren als veteranen door te voldoen aan het stereotype, hegemonische beeld van 'veteraan'. Daarbij komen als vanzelfsprekend de symbolen en gebruiken die met het stereotype geassocieerd worden. 'Veteraan' is een identiteit die in Argentinië wordt geassocieerd met mannelijkheid, eer, retrospectie en patriottisme. Nationale en militaire symbolen, zoals de Argentijnse vlag en legeruniformen, staan hierbij centraal om de identiteit 'veteraan' te onderscheiden. Het alledaagse protest op de Plaza de Mayo zie ik dan ook als een performance waarin de veteranen zich representeren naar de dominante constructie van 'veteraan'. In deze gedachtegang kennen de veteranen niet direct een nieuwe betekenis toe aan de symbolen die zij gebruiken, maar passen zich aan deze betekenis aan en eigenen die zich toe.

Toch wil ik niet stellen dat het protest en de performance van de veteranen puur strategisch op deze manier vorm heeft gekregen. De passiviteit van het protest, hoe noodzakelijk ook, is gegrond in een pacifistische ideologie waarin geweld gebruiken of anderen tot last zijn onwenselijk is voor een sociaal protest. Hoewel niet alle veteranen even sterk achter deze ideologie staan zou het te gemakkelijk zijn om te stellen dat de veteranen zich deze ideologie aangemeten hebben omdat zij zich hiertoe gezien de omstandigheden genoodzaakt zagen. Ook de locatie van het protest, de Plaza de Mayo, is zeer bewust gekozen. Als informeel nationaal symbool draagt het plein een breed veld van betekenis, maar representeert voor de veteranen de macht die zij als Argentijnse burgers kunnen uitoefenen en de centrale positie in de samenleving die zij als erkend veteraan zouden willen innemen.

De performance van de veteranen in het kampement, kan dan ook niet slechts gezien worden als hun poging te confirmeren aan de stereotype identiteit 'veteraan'. De ervaringen van de oorlog zijn daadwerkelijk een deel gaan uitmaken van hun identiteit. Voor henzelf is 'veteraan' de enige logische identiteit die voortkomt uit deze ervaringen: 'veteraan' is wie zij zijn. Ook hun patriottisme, hun liefde voor en loyaliteit naar de natie, is wel degelijk oprecht. Wanneer zij de Argentijnse vlag hijsen,

is dat hun eigen vlag: een symbool waar zij trots op zijn. Door goed te kijken naar de eigen interpretaties en ervaringen van de veteranen wordt zichtbaar dat zij de symbolen die zij gebruiken wel degelijk zelf betekenis geven. De Argentijnse vlag mag dan een symbool zijn van de natie die hen uitsluit, het is ook het symbool dat zij in 1982 gingen verdedigen en daarmee het symbool van hun eigen patriottisme. Cruciaal in dit proces van betekenisgeving is *méconnaissance*, het proces waarin actoren dezelfde symbolen gebruiken maar er, vaak zonder het van elkaar te weten, verschillende doch gerelateerde betekenissen aan toekennen (Ohnuki-Tierney 2002). De ambivalentie tussen enerzijds het gebruik van nationale symbolen door de veteranen en anderzijds hun uitsluiting van de natie, is dus te verklaren met de ambivalentie van de betekenis van deze symbolen zelf. Met hun passieve protest op de Plaza de Mayo hebben zij een niche gevonden van waaruit zij hun claim kunnen uiten. Vanuit het kampement oefenen zij invloed uit op het nationaal historisch narratief. Zij presenteren een counterdiscours (Tiffin [1987] 2006) dat tegen de onderdrukking en devaluering van hun eigen ervaringen ingaat en presenteren dit counterdiscours als een onderdeel van het nationaal historisch narratief. Vanuit de marges nemen de veteranen zo deel aan de performance van de natie. Nationalisme en méconnaissance bieden subjecten in de marges de ruimte om deel te nemen aan de performance van nationale cultuur en de betekenisgeving aan symbolen welke voor de veteranen belangrijke bronnen van macht vormen.

Als collectief staan de veteranen dus niet machteloos. Door een inclusief discours uit te dragen en de symbolen van de natie als hun eigen symbolen te presenteren, passen de veteranen de grenzen aan van wie ingesloten en uitgesloten is van het nationaal historisch narratief en de natie als ingebeelde gemeenschap. Zij stileren hun 'stylized repetition of acts' juist zo dat zij de betekenis van de nationale identiteit die zij claimen aanpassen. Met de alternatieve definitie van de term *combatiente* te bepleiten en daarbij hun eigen ervaringen in te zetten, beïnvloeden zij ook de identiteit 'veteraan'. Door een *combatiente* te zien als iemand die in een conflictsituatie participeert, en niet alleen als iemand die bij gevechten betrokken is, oefenen de veteranen druk uit op het algemeen geaccepteerde idee dat veteranen gevochten zouden hebben in de oorlog, wat volgens hen onjuist en onvolledig is. Terwijl zij '*combatiente*' ter discussie stellen, waarmee zij zichzelf insluiten in het nationaal historisch narratief en dus de perceptie van het nationaal verleden aanpassen in het heden, rekken zij de grenzen van 'veteraan' zodanig op dat zij zelf binnen deze categorie passen.

De invloed die de veteranen uitoefenen, zo wordt duidelijk, wordt niet zonder weerstand geaccepteerd. Verschillende actoren in de samenleving, waaronder de staat en erkende veteranen, zetten zich actief in om het nationaal historisch narratief en het verhaal van Malvinas te behouden

zoals deze in dominante discoursen naar voren komen. Het protest is dus een onderhandeling tussen individuele en collectieve ideeën en handelingen en een verzameling aan behoorlijk solide doch dynamische dominante representaties. De onderhandeling duurt nog voort, maar officiële erkenning van de staat zou voor de veteranen betekenen dat zij uit de marges van de natie stappen en hun langdurige protest kunnen opheffen. Zij zouden het kampement opbreken en de spandoeken naar beneden halen omdat de fysieke aanwezigheid in het centrum van de Argentijnse samenleving, de Plaza de Mayo, niet langer noodzakelijk zou zijn. De Ceibo die nu verborgen staat achter de spandoeken zou zichtbaar worden, blijven staan en de nieuw verworven plaats in het centrum van de natie voor de veteranen blijven markeren.

Bibliografie

Ahonen, Sirkka

2001 Politics of Identity Through History Curriculum: Narratives of the Past for Social Exclusion - or Inclusion? Journal of Curriculum Studies 33(2):179-194.

Anderson, Benedict

[1983] 2006 Imagined Communities: Reflections on the origin and spread of nationalism. London: Verso.

Ashcroft, Bill, Gareth Griffiths, and Helen Tiffin, eds.

2006 The Post-Colonial Studies Reader. London/New York: Routledge.

Bhabha, Homi K.

1990 Nation and Narration. London ; New York: Routledge.

Bhalla, Ajit, and Frédéric Lapeyre

1997 Social Exclusion: Towards an Analytical and Operational Framework. Development and Change 28.

Brooks, Abigail

2007 Feminist Standpoint Epistemology: Building Knowledge and Empowerment Through Women's Lived Experience. *In* Feminist Research Practice: A Primer. S.N. Hesse-Biber and P.L. Leavy, eds. Thousand Oaks / London / New Delhi: Sage Publications.

Butler, Judith

1988 Performative Acts and Gender Constitution: An essay in Phenomenology and Feminist Theory. Theatre Journal 40(4).

Butler, Judith, and Gayatri Chakravorty Spivak

2007 Who Sings the Nation-State? Language, politics, belonging. Calcutta: Seagull Books.

CELS

2002 Protestas y represión en diciembre. CELS.

D'Andrade, Roy G.

1984 Cultural Meaning Systems. *In* Cultrure Theory: Essays on Mind, Self, and Emotion. R.A. Shweder and R.A. LeVine, eds. New York: Cambridge University Press.

De Haan, Arjan

1998 'Social Exclusion': An Alternative Concept for the Study of Deprivation? Ids Bulletin-Institute of Development Studies 29(1).

De Haan, Arjan, and Simon Maxwell

1998 Poverty and Social Exclusion in North and South. Ids Bulletin-Institute of Development Studies 29(1).

Driessen, Henk, and Huub De Jonge, eds.

1994 In de Ban van Betekenis: Proeven van Symbolische Antropologie. Nijmegen: SUN.

Eriksen, Thomas Hylland

2002 Ethnicity and nationalism. London: Pluto.

Lorenz, Frederico

2006 Las Guerras Por Malvinas. Buenos Aires: Edhasa.

McLeod, John

2010 Beginning postcolonialism. Manchester: Manchester University Press.

Ohnuki-Tierney, Emiko

2002 Kamikaze, Cherry Blossoms and Nationalisms: The Militarization of Aesthetics in Japanese History. Chicago: The University of Chicago Press.

Ortner, Sherry B.
1984 Theory in Anthropology since the Sixties. Comparative Studies in Society and History 26(1):126-166.
Palermo, Vincente
2007 Sal en Las Heridas: Las Malvinas en la Cultura Argentina Contemparánea. Buenos Aires: Editorial Sudamericana.
Ponzanesi, Sandra, and Daniela Merolla, eds.
2005 Migrant cartographies: new cultural and literary spaces in post-colonial Europe. Lanham: Lexington Books.
Rabinow, Paul
[1977] 2007 Reflections on Fieldwork in Morocco. Berkeley/Los Angeles: University of California Press.
Robben, Antonius C. G. M.
2005 Political violence and trauma in Argentina. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
Rudolf, Marcus
2009 Ici, Personne n'Est d'Ici (Nobody Here Is From Here): Diaspora in Senegal. Mande Studies 11.
Schok, Michaela
2009 Meaning as a Mission: Making Sense After War and Peacekeeping. Delft: Eburon.
Taylor, Charles
1994 The Politics of Recognition. *In* Multiculturalism: Examining the Politics of Recognition. A. Gutman, ed. Princeton: Princeton University Press.
Tiffin, Helen
[1987] 2006 Post-Colonial Literatures and Counter-Discourse. *In* The Post-Colonial Studies Reader. B. Ashcroft, G. Griffiths, and H. Tiffin, eds. London/New York: Routledge.
Ward, Nicki
2009 Social Exclusion, Social Identity and Social Work: Analysing Social Exclusion from a Material Discursive Perspective. Social Work Education 28(3):237-252.
Young, Robert J.C.
2003 Postcolonialism: A Very Short Introduction. New York: Oxford University Press.

Bijlage 1: Foto's en scans

Campamento TOAS Plaza de Mayo

Panorama van het kampement. Op de achtergrond links het regeringspaleis 'la Casa Rosada' en de Piramide.

Asociación Civil Veteranos de guerra
TOAS Plaza de Mayo

Personería jurídica: NT32386844
Baradero 317 (1407) C.A.B.A

Integrantes oficiales del foro de Ex_Soldados de la Guerra de Malvinas del INADI

Logo van 'Campamento TOAS'.

Veteranen rond de fontein.

Achteringang van de tent.

Veldwerkfoto.

Binnenkant van de tent.

Veteranen bij het kampement

Kaartspel

Maté

Ceibo binnen de omheining van spandoeken

'Kerkhof' op de Plaza de Mayo

Spandoeken en flyers

Vierhonderd gekken / die herinnering hebben / strijden voor waarheid en vragen gerechtigheid

Verboden te vergeten… ons / Campamento TOAS Plaza de Mayo / Veteranos de Guerra de Conflicto del Atlantico Sur / Aanwezig nu en altijd

De malvinas waren, zijn en zullen Argentijns zijn / het vergoten bloed zal nooit worden onderhandeld / voor onze broeders op de eilanden, oceaan en het continent

Wapens neer!! / oorlogsveteranen in strijd

Mevr. Presidente: / […] / als de vijand ons erkent waarom ontzeggen jullie ons dan / ons erkennen is geen bedrog maar herstel van een fout uit het verleden.

Protestmars 7 maart 2012

Kopgroep van de optocht.

Veteraan met zichtbaar letsel vooraan in de optocht.

De nationale vlag wordt op de schouders gedragen.

Bijlage 2: Resumen en Español

Como parte de mi licenciatura en Antropología Cultural, yo a hecho de febrero a abril 2012 una encuesta sobre los veteranos no reconocidos en Buenos Aires, Argentina. En 1982 estos hombres como los conscriptos involucrados en la guerra de las Malvinas / Falkland. Durante la guerra participaron en las provincias costeras del sur. La razón por la que están protestando desde el año 2008 en un campamento en la Plaza de Mayo, es que después de la guerra no fueron reconocidos como veteranos de guerra, mientras que los muertos que cayeron durante la guerra entre ellos y sus oficiales se reconoce oficialmente. En esta protesta, que utilizan una gran cantidad de símbolos nacionalistas, como la bandera argentina. El uso de estos símbolos indica una contradicción, ya que son los símbolos de la nación que los excluye. Inclusión y exclusión de la nación pueden tener lugar simultáneamente. En primer lugar, los veteranos son incluidos en la nación en el sentido de que son argentinos. Se sienten parte de la gente. Por otro lado, están excluidos de la nación en el sentido de que están excluidos de la participación en la historia nacional.

La cuestión central en este estudio es: ¿Cómo y por qué utilizan los veteranos en el campamento en la Plaza de Mayo, en Buenos Aires, Argentina, símbolos nacionales en su reivindicación de la veterania? Que entro en los objetivos, actividades y estrategias de protesta colectiva en la Plaza de Mayo. También prestó atención a los motivos subyacentes y estados de ánimo de la esperanza, la solidaridad y la rutina. La tesis trata de las experiencias personales e historias de los veteranos en el campamento, para aclarar la influencia de la inclusión y la exclusión tienen en sus vidas, y exactamente lo que significa el reconocimiento oficial para ellos. Además, las historias no se pueden entender como representativas del grupo, sino como experiencias individuales en su programa de especialidad, de cómo la inclusión y la exclusión forman para entrar en la vida cotidiana.

Al observar las experiencias de inclusión y exclusión de los veteranos y los significados que se asignan a los símbolos nacionales, desenmaraño la contradicción de la presente situación. Yo sostengo que el significado de los símbolos en este espacio ofrece a los veteranos en dentro de su protesta, sino también los símbolos que deben utilizar para confirmar la identidad que afirman. Para creer un recurso creíble y legitimidad para obtener la veterania deben definirse como veteranos, cumpliendo con el estereotipo de la identidad de "veterano". De este razonamiento los veteranos no conceden un nuevo significado a los símbolos que utilizan, pero se adaptan a este significado.

El desempeño de los veteranos en el campamento, no sólo puede ser visto como un intento de confirmar el veterano estereotipo de identidad "veterano". Las experiencias de la guerra se han convertido en parte de su identidad. Para ellos es "veterano" la única identidad lógica que

corresponde de estas experiencias. Al mirar a sus propias interpretaciones y experiencias los veteranos es que se muestran los símbolos que usan realmente hacen sentido a sí mismo. La contradicción entre el uso de símbolos nacionales por los veteranos y su exclusión de la nación se explica la contradicción del significado de estos símbolos en sí.

Con su protesto pasivo en la Plaza de Mayo, ellos han encontrado un lugar desde la cual pueden manifestar su reclamo. Desde el campamento ejercen su influencia en la narrativa histórica nacional. Presentan un contra discurso contra la opresión y la devaluación de su propia experiencia . Este contra discurso se presenta como una parte de la narrativa histórica nacional. Desde las márgenes los veteranos participan en la construcción de la nación. A través de un discurso inclusivo de llevar, y presentar los símbolos de la nación como sus propios, los veteranos se ajustan a los límites de quién está incluido y excluido de la narrativa histórica nacional y la nación como comunidad imaginaria. Al mismo tiempo, a estirar los límites de "veterano" para que ellos mismos se ajustan a esta categoría.